A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (kibővített második tanács)

2017. november 10.*

„Verseny – Kartellek – A jen alapú kamatláb-derivatívák ágazata – Az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének hat megsértését megállapító határozat – A JPY LIBOR és az Euroyen TIBOR bankközi referencia-kamatlábak manipulációja – Cél általi versenykorlátozás – Tőzsdeügynök részvétele a jogsértésekben – »Vegyes« vitarendezési eljárás – Az ártatlanság vélelme – A megfelelő ügyintézés elve – Bírságok – Alapösszeg – Kivételes kiigazítás – Az 1/2003/EK rendelet 23. cikkének (2) bekezdése – Indokolási kötelezettség”

A T-180/15. sz. ügyben,

az **Icap plc** (székhelye: London [Egyesült Királyság]),

az **Icap Management Services Ltd** (székhelye: London),

az **Icap New Zealand Ltd** (székhelye: Wellington [Új-Zéland])

(képviselik őket: C. Riis-Madsen és S. Frank ügyvédek)

felpereseknek

az **Európai Bizottság** (képviselik: Bottka V., B. Mongin és J. Norris-Usher, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen,

az elsődlegesen az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (AT.39861 – „jen alapú kamatláb-derivatívák” ügy) 2015. február 4-én hozott C(2015) 432 final bizottsági határozat megsemmisítése, másodlagosan pedig a felperesekkel szemben az említett határozatban kiszabott bírságok összegének csökkentése iránti, az EUMSZ 263. cikkre alapított kérelme tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (kibővített második tanács),

tagjai: M. Prek tanácselnök (előadó), E. Buttigieg, F. Schalin, Berke B. és J. Costeira bírák,

hivatalvezető: L. Grzegorczyk tanácsos,

tekintettel az eljárás írásbeli szakaszára és a 2017. január 10-i tárgyalásra,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: angol.

Ítéletet

I. A jogvita előzményei

1 A felperesek, vagyis az Icap plc, az Icap Management Services Ltd és az Icap New Zealand Ltd hangalapú és elektronikus hálózatok közvetítésével tőzsdeügynöki szolgáltatásokat nyújtó olyan vállalkozásnak képezik a részét, amely kereskedés utáni szolgáltatásokat is nyújt (a továbbiakban: Icap).

2 Az Európai Bizottság az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (AT.39861 – „jen alapú kamatláb-derivatívák" ügy) 2015. február 4-én hozott C(2015) 432 final bizottsági határozatában (a továbbiakban: megtámadott határozat) megállapította, hogy az Icap a *London Interbank Offered Rate* (LIBOR, a Londonban alkalmazott bankközi kamatláb) és a *Tokyo Interbank Offered Rate* (TIBOR, a Tokióban alkalmazott bankközi kamatláb) bankközi referencia-kamatlábak manipulációját illetően a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán részt vett az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke hat olyan megsértésének elkövetésében, amelyeket korábban az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (AT.39861 – „jen alapú kamatláb-derivatívák" ügy) 2013. december 4-én hozott C(2013) 8602 final bizottsági határozat (a továbbiakban: 2013. évi határozat) állapított meg.

3 2010. december 17-én a UBS AG és a UBS Securities Japan (a továbbiakban együtt: UBS) marker iránti kérelmet nyújtott be a Bizottsághoz a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény (HL 2006. C 298., 17. o., a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján, tájékoztatva a Bizottságot arról, hogy a japán jen alapú kamatláb-derivatívák ágazatában kartell áll fenn.

4 2011. április 24-én a Citigroup Inc. és a Citigroup Global Markets Japan Inc. (a továbbiakban együtt: Citi), 2011. november 18-án a Deutsche Bank Aktiengesellschaft (a továbbiakban: DB), 2012. szeptember 28-án az R. P. Martin Holdings és a Martin Brokers (UK) Ltd, 2012. december 3-án pedig a The Royal Bank of Scotland (a továbbiakban: RBS) kérelmeket terjesztettek elő az engedékenységi közlemény alapján (a megtámadott határozat (47)–(50) preambulumbekezdése). 2011. június 29-én és 2013. február 12-én a Bizottság az említett közlemény (8) pontjának b) alpontja alapján feltételes mentességet biztosított a UBS-nek és a Citinek (az említett határozat (45) és (47) preambulumbekezdése).

5 2013. február 12-én a Bizottság [az EUMSZ 101. cikkben] és [az EUMSZ 102. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 11. cikkének (6) bekezdése alapján jogsértési eljárást indított a UBS, az RBS, a DB, a Citi, az R. P. Martin Holdings és a Martin Brokers (UK), valamint a JP Morgan Chase & Co., JP Morgan Chase Bank, National Association and J. P. Morgan Europe Ltd ellen (a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdése).

6 2013. október 29-én a Bizottság kifogásközlést intézett a fenti 5. pontban felsorolt társaságokhoz (a megtámadott határozat (52) preambulumbekezdése).

7 A 2008. június 30-i 622/2008/EK bizottsági rendelettel (HL 2008. L 171., 3. o.) módosított, a Bizottság által az [EUMSZ 101. cikk] és [az EUMSZ 102. cikk] alapján folytatott eljárásokról szóló, 2004. április 7-i 773/2004/EK bizottsági rendelet (HL 2004. L 123., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 3. kötet, 81. o.) 10a. cikkében szabályozott vitarendezési eljárás alapján a Bizottság elfogadta a 2013. évi határozatot, amelyben megállapította, hogy a fenti 5. pontban felsorolt társaságok megsértették az EUMSZ 101. cikkben és az EGT-Megállapodás 53. cikkében foglalt rendelkezéseket

azáltal, hogy olyan megállapodásokban vagy összehangolt magatartásokban vettek részt, amelyeknek az volt a céljuk, hogy a japán jen alapú kamatláb-derivatívák ágazatában korlátozzák vagy torzítsák a versenyt.

A. A megtámadott határozat alapját képező közigazgatási eljárás

8 2013. október 29-én a Bizottság az 1/2003 rendelet 11. cikkének (6) bekezdése alapján jogsértési eljárást indított a felperesek ellen (a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdése).

9 2013. október 31-én a 773/2004 rendelet 10a. cikke szerinti vitarendezés elérésére irányuló találkozóra került sor, amelynek során a Bizottság ismertette a felperesekkel azokat a kifogásokat, amelyeket az Icappel szemben kívánt érvényesíteni, valamint a birtokában lévő azon legfontosabb bizonyítékokat, amelyek e kifogásokat alátámasztották (a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdése).

10 2013. november 12-én a felperesek tájékoztatták a Bizottságot azon szándékukról, hogy nem kívánnak vitarendezési eljárást igénybe venni (a megtámadott határozat (55) preambulumbekezdése).

11 2014. június 6-án a Bizottság kifogásközlést intézett a felperesekhez. A felperesek e kifogásközlésre 2014. augusztus 14-én, valamint azon meghallgatás során válaszoltak, amelyre 2014. szeptember 12-én került sor (a megtámadott határozat (58) és (59) preambulumbekezdése).

12 2015. február 4-én a Bizottság elfogadta a megtámadott határozatot, amelyben azt kifogásolta az Icappel szemben, hogy „elősegített” hat jogsértést, és összesen 14 960 000 euró összegben hat bírságot szabott ki vele szemben.

B. A megtámadott határozat

1. A szóban forgó termékek

13 A szóban forgó jogsértések a JPY LIBOR vagy az Euroyen TIBOR alapján indexált, japán jen alapú kamatláb-derivatívákkal kapcsolatosak. A JPY LIBOR a Londonban (Egyesült Királyság) alkalmazott referencia-kamatlábak összessége, amelyet a megtámadott határozat elfogadásának időpontjában a British Bankers Association (BBA, a brit bankszövetség) állított össze és tett közzé, és amelyet számos, japán jen alapú pénzügyi termékhez használtak. E referencia-kamatlábat az említett szövetség tagjainak minősülő bankok panelje (a továbbiakban: JPY LIBOR panel) által naponta megtett árajánlatokból kiindulva számítják ki. Az említett ajánlatok lehetővé teszik annak az „átlagos” kamatlábnak a megállapítását, amelynek alapján az említett panel tagjának minősülő egyes bankok forrásokhoz juthatnának azáltal, hogy észszerű mennyiségben bankközi ajánlatokat kérnek és fogadnak el. Így a BBA az említett bankok által közölt információkból kiindulva, a négy legmagasabb és a négy legalacsonyabb referenciaértéket kizárva megállapította a napi JPY LIBOR kamatlábat. Az Euroyen TIBOR a Tokióban (Japán) alkalmazott referencia-kamatlábak összessége, amely ugyanilyen funkciót tölt be, viszont a Japanese Banker Association (JBA, a japán bankszövetség) számítja ki az említett szövetség tagjainak minősülő panel ajánlataiból kiindulva és a két legmagasabb, valamint a két legalacsonyabb referenciaértéket kizárva. A Bizottság rögzítette, hogy a JPY LIBOR és az Euroyen TIBOR kamatlábak a japán jen alapú kamatláb-derivatívák árainak egyik összetevőjét képezik. E kamatlábak befolyásolhatják azon kifizetés mértékét, amelyet valamely bank az ellenszolgáltatásának esedékessé válásakor vagy konkrét időszakonként folyósítani köteles, illetve amelyben részesül. A leggyakoribb derivatívák a kamatgarancia-megállapodások, a kamatcsereügyletek, a kamatláb-opciók és a határidős kamatláb-megállapodások (lásd a megtámadott határozat (9)–(19) preambulumbekezdését).

2. Az Icappel szemben kifogásolt magatartások

14 Az Icappel szemben kifogásolt magatartások abból állnak, hogy „elősegített” hat jogsértést, vagyis a következőket:

– 2007. augusztus 14. és november 1-je között a „2007. évi UBS/RBS jogsértést”;

– 2008. augusztus 28. és november 3. között a „2008. évi UBS/RBS jogsértést”;

– 2009. május 22. és augusztus 10. között a „UBS/DB jogsértést”;

– 2010. március 3. és június 22. között a „Citi/RBS” jogsértést;

– 2010. április 7. és június 7. között a „Citi/DB jogsértést”;

– 2010. április 28. és június 2. között a „Citi/UBS jogsértést”.

15 Először is, a Bizottság megállapította többek között, hogy az Icap a londoni székhelyű „Cash/Money Market desk” részlegének közvetítésével tőzsdeügynökként tevékenykedett a japán jen készpénzbetétek piacán. E tevékenység keretében becsléseket végzett az említett piac szereplői részére mind a rendelkezésre álló mennyiségekről, mind pedig az árakról, aminek az volt a célja, hogy elősegítse az e piaci szereplők közötti megállapodások megkötését. Közelebbről, az Icap által az említett piaci szereplők részére végzett becsléseket illetően a Bizottság lényegében megállapította, hogy azok magukban foglalták az adott nap JPY LIBOR kamatlábbal kapcsolatos becsléseket egy olyan hírlevél formájában, amelyet pénzügyi intézmények, köztük a JPY LIBOR panel tagjai részére juttattak el. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy az említett hírlevél jelentős befolyást gyakorolt a bankok magatartására a kamatlábbal kapcsolatos ajánlataik megtétele során (a megtámadott határozat (98)–(101) preambulumbekezdése).

16 Másodszor, a Bizottság megállapította, hogy az Icap a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán is tőzsdeügynök volt, e feladatot pedig külön részleg útján látta el. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy az e részlegesen belül tevékenykedő bizonyos kereskedők H.-val, vagyis a UBS, majd a Citi kereskedőjével folytatott jogszerű ügyleteken kívül ez utóbbi kereskedő kérésére megkísérelték befolyásolni a JPY LIBOR alakulását is, akár a szóban forgó hírlevél módosítása útján, akár pedig azáltal, hogy felhasználták az Icapnek a JPY LIBOR panel bizonyos bankjaival fennálló kapcsolatait (a megtámadott határozat (102) és (103) preambulumbekezdése).

17 Harmadszor, a Bizottság megítélése szerint a fentiek azt eredményezték, hogy az Icap elősegítette a 2013. évi határozatban megállapított hat jogsértés elkövetését (a megtámadott határozat (165)–(171) preambulumbekezdése). Egyrészt, a 2007. évi UBS/RBS jogsértést, a 2008. évi UBS/RBS jogsértést és a UBS/DB jogsértést illetően a Bizottság megállapította, hogy a UBS egyik kereskedője az Icap szolgáltatásait annak érdekében használta fel, hogy befolyásolja a JPY LIBOR panel tagjainak minősülő bizonyos olyan bankok ajánlatait, amelyek nem vettek részt e három kartellben. E tekintetben a Bizottság azt kifogásolta az Icappel szemben, hogy az említett panel tagjainak minősülő bankokkal fennálló kapcsolatait a UBS által elérni kívánt célok érdekében használta fel, továbbá hogy a jövőbeli JPY LIBOR kamatlábakra vonatkozó téves információkat terjesztett (az említett határozat (77) preambulumbekezdésének a) és b) pontja, valamint (106)–(141) preambulumbekezdése). Másrészt, a Citi/UBS és a Citi/DB jogsértést illetően a Bizottság megállapította, hogy a Citi egyik kereskedője az Icap szolgáltatásait annak érdekében használta fel, hogy befolyásolja az e panel tagjainak minősülő bizonyos olyan bankok ajánlatait, amelyek nem vettek részt e két kartellben. A Bizottság ennek keretében is kifogásolta az Icappel szemben, hogy felhasználta az ugyanezen panel tagjainak minősülő bankokkal fennálló kapcsolatait, továbbá hogy téves felvilágosításokat terjesztett (e határozat (83) preambulumbekezdésének a) és b) pontja, valamint (154)–(164) preambulumbekezdése).

Harmadrészt, a Citi/RBS jogsértést illetően a Bizottság azt kifogásolta, hogy az Icap kommunikációs eszközként szolgált a Citi egyik kereskedője és az RBS egyik kereskedője között annak érdekében, hogy elősegítse a jogsértés elkövetését (ugyanezen határozat (84) és (142)–(153) preambulumbekezdése).

3. A bírság kiszámítása

18 A Bizottság elöljáróban emlékeztetett arra, hogy az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról szóló iránymutatás (HL 2006. C 210., 2. o.; a továbbiakban: 2006. évi iránymutatás) alapján a bírság alapösszegét a jogsértés elkövetésének összefüggéseire, különösen pedig a jogsértés súlyára és időtartamára tekintettel kell meghatározni, továbbá hogy az egyes résztvevők által játszott szerepet egyedileg kell értékelni, ezzel együtt tükrözve az esetleges súlyosító vagy enyhítő körülményeket (a megtámadott határozat (284) preambulumbekezdése).

19 A Bizottság megjegyezte, hogy a 2006. évi iránymutatás csak kevés útmutatást tartalmaz a jogsértés elősegítőivel szembeni bírság kiszámításának módszeréről. Mivel az Icap a tőzsdeügynöki szolgáltatások piacain, nem pedig a kamatláb-derivatívák piacán tevékenykedő gazdasági szereplő volt, a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a forgalom megállapításához és a bírság összegének meghatározásához a kamatláb-derivatívák árait nem helyettesítheti a tőzsdeügynöki díjakkal, mivel az ilyen helyettesítés nem tükrözné a jogsértés súlyát és jellegét. A Bizottság ebből lényegében azt vezette le, hogy a 2006. évi iránymutatás 37. pontját kell alkalmazni, amely a bírság alapösszegének meghatározását illetően lehetővé teszi az ezen iránymutatástól való eltérést (a megtámadott határozat (287) preambulumbekezdése).

20 A szóban forgó magatartások súlyára és az Icap által a szóban forgó hat jogsértés mindegyikében való részvétel időtartamára tekintettel a Bizottság minden egyes jogsértés vonatkozásában megállapította a bírság alapösszegét, vagyis 1 040 000 eurót a 2007. évi UBS/RBS jogsértés esetében, 1 950 000 eurót a 2008. évi UBS/RBS jogsértés esetében, 8 170 000 eurót a UBS/DB jogsértés esetében, 1 930 000 eurót a Citi/RBS jogsértés esetében, 1 150 000 eurót a Citi/DB jogsértés esetében és 720 000 eurót a Citi/UBS jogsértés esetében (a megtámadott határozat (296) preambulumbekezdése).

21 A bírság végleges összegének meghatározását illetően a Bizottság nem vett figyelembe semmilyen súlyosító vagy enyhítő körülményt, és rögzítette, hogy az éves forgalom 10%-ában meghatározott felső határt nem lépték túl (a megtámadott határozat (299) preambulumbekezdése). Ezért a megtámadott határozat rendelkező részének 2. cikke a felperesekkel szemben olyan bírságokat szab ki, amelyek végleges összege megegyezik az alapösszegükkel.

II. Az eljárás és a felek kérelmei

22 A Törvényszék Hivatalához 2015. április 14-én benyújtott keresetlevelükkel a felperesek előterjesztették a jelen keresetet.

23 A Törvényszék (negyedik tanács) 2016. február 15-én az előadó bíró javaslatára, az eljárási szabályzatának 89. cikkében szabályozott pervezető intézkedések keretében felhívta a felpereseket, hogy a 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (C-194/14 P, EU:C:2015:717) kihirdetését követően válaszoljanak meg egy kérdést a második jogalapjukkal kapcsolatban.

24 A felperesek 2016. február 29-én válaszoltak a Törvényszék által feltett kérdésre, elállva a második jogalapjuk egy részétől.

25 Mivel módosult a Törvényszék tanácsainak összetétele, az előadó bírót a második tanácsba osztották be, következésképpen a jelen ügyet e tanács elé utalták.

26 A második tanács javaslatára a Törvényszék az eljárási szabályzatának 28. cikkét alkalmazva úgy határozott, hogy az ügyet kibővített ítélkező testület elé utalja.

27 Az előadó bíró javaslata alapján a Törvényszék (kibővített második tanács) akként határozott, hogy megnyitja az eljárás szóbeli szakaszát, és az eljárási szabályzat 89. cikkében szabályozott pervezető intézkedések keretében írásbeli kérdéseket intézett a felekhez, továbbá felhívta a Bizottságot, hogy nyújtsa be a UBS által a 2007. évi UBS/RBS jogsértés és a 2008. évi UBS/RBS jogsértés kapcsán előterjesztett vitarendezés iránti kérelmeket.

28 A Bizottság 2016. november 30-án megtagadta a dokumentumok benyújtása iránti felhívás teljesítését. A Törvényszék a 2016. december 1-jei végzésben kötelezte a Bizottságot, hogy nyújtsa be hozzá e két dokumentumot. Az eljárási szabályzat 92. cikke (3) bekezdésének első albekezdése alapján, valamint annak érdekében, hogy egyensúlyt teremtsen egyrészt a kontradiktórius eljárás elve, másrészt pedig a vitarendezési eljárás sajátosságai között, a 2016. december 1-jei végzés akként korlátozta az e két dokumentumba való betekintést, hogy azt egyedül a felek képviselői tehették meg a Hivatalban, anélkül hogy e dokumentumokról másolatokat készíthettek volna. A Bizottság 2016. december 7-én eleget tett a pervezető intézkedésnek.

29 A felperesek 2016. december 8-án, a Bizottság pedig december 9-én válaszoltak a Törvényszék által feltett kérdésekre. A felperesek 2016. december 31-én, a Bizottság pedig 2017. január 5-én benyújtották a másik fél által benyújtott válaszokra vonatkozó észrevételeiket.

30 A Törvényszék a 2017. január 10-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előadásait és az általa feltett szóbeli kérdésekre adott válaszaikat.

31 A felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék:

– a megtámadott határozatot egészben vagy részben semmisítse meg;

– másodlagosan, semmisítse meg a bírságokat, vagy csökkentse azok összegét;

– a Bizottságot kötelezze a jelen jogvita keretében felmerült költségek és egyéb kiadások viselésére;

– rendeljen el minden olyan intézkedést, amelyet megfelelőnek ítél.

32 A Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– a keresetet teljes egészében utasítsa el;

– a felpereseket kötelezze a költségek viselésére;

III. A jogkérdésről

A. Az egyik dokumentum és az egyik kereseti kérelem elfogadhatóságáról

33 A Bizottság vitatja a felperesek negyedik kereseti kérelmének, valamint a Törvényszékhez címzett egyik levélnek az elfogadhatóságát.

1. A felperesek negyedik kereseti kérelmének elfogadhatóságáról

34 Negyedik kereseti kérelmükben a felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék „rendeljen el minden olyan intézkedést, amelyet megfelelőnek ítél”.

35 Amennyiben e kereseti kérelmet olyan kérelemként kell értelmezni, hogy a Törvényszék intézzen utasításokat a Bizottsághoz, emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós bíróság nem intézhet utasításokat az uniós intézményekhez, illetve az általa gyakorolt jogszerűségi felülvizsgálat keretében nem léphet ezen intézmények helyébe. Az EUMSZ 266. cikk értelmében az érintett intézmény feladata, hogy megtegye a megsemmisítés iránti kereset alapján hozott ítélet teljesítéséhez szükséges intézkedéseket (lásd: 2013. május 30-i Omnis Group kontra Bizottság ítélet, T-74/11, nem tették közzé, EU:T:2013:283, 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

36 Következésképpen a negyedik kereseti kérelmet elfogadhatatlannak kell nyilvánítani annyiban, amennyiben az utasítás iránti kérelmet foglal magában.

2. A felperesek egyik levele elfogadhatóságának vitatásáról

37 A viszonválaszban a Bizottság azt állítja, hogy a felperesek által a Törvényszékhez címzett azon levelet, amelynek másolatát a felperesek közvetlenül közölték vele, elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, amennyiben az nem felel meg az eljárási szabályzat rendelkezéseinek.

38 E tekintetben elegendő hangsúlyozni, hogy a Törvényszék 2016. március 2-án akként határozott, hogy az említett levelet nem veszi fel az iratanyagba. Az elfogadhatóságnak a Bizottság általi vitatása ezért tárgytalan.

B. A megsemmisítés iránti kérelmekről

39 A megtámadott határozat megsemmisítésére irányuló kérelmük alátámasztása érdekében a felperesek hat jogalapra hivatkoznak. Az első négy jogalap – amelyek sorrendben egyrészt az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett „cél általi” versenykorlátozás vagy torzítás fogalmának értelmezésére és alkalmazására, másrészt az „elősegítés” fogalmának a jelen ügy körülményeire történő alkalmazására, harmadrészt a szóban forgó hat jogsértés időtartamára, negyedrészt pedig az ártatlanság vélelmének és a megfelelő ügyintézés elvének a megsértésére vonatkoznak – az említett határozatnak a szóban forgó jogsértés fennállásával kapcsolatos 1. cikkét érinti. Az ötödik és a hatodik jogalap – amelyek közül az előbbi a bírságok összegének meghatározására, az utóbbi pedig a *ne bis in idem* elvének a megsértésére vonatkozik – e határozatnak a Bizottság által az egyes jogsértésekért kiszabott bírságokkal kapcsolatos 2. cikkének jogszerűségét érinti.

1. Az első, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett „cél általi” versenykorlátozás vagy torzítás fogalmának értelmezése és alkalmazása során elkövetett hibákra alapított jogalapról

40 Az első jogalap keretében a felperesek a Bizottság által kifogásolt magatartások vonatkozásában alkalmazott cél általi jogsértésként minősítést vitatják, amennyiben e magatartások nem alkalmasak a verseny befolyásolására, ebből pedig a felperesek azt vezetik le, hogy az Icap nem tehető felelőssé bármilyen jogsértés „elősegítéséért”.

41 A Bizottság a jelen jogalap elutasítását kéri.

42 Amennyiben a Bizottság által alkalmazott cél általi jogsértésként minősítésről van szó, emlékeztetni kell arra, hogy valamely megállapodás, vállalkozások társulása által hozott döntés vagy összehangolt magatartás akkor tartozik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatálya alá, ha „célja vagy hatása” a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.

43 E tekintetben a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a vállalkozások közötti egyeztetés bizonyos típusai a verseny tekintetében elegendő károssági fokot mutatnak ahhoz, hogy úgy lehessen tekinteni, hogy hatásaik vizsgálata nem szükséges (2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet,

C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 49. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 113. pont; lásd továbbá ebben az értelemben: 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet, C-32/11, EU:C:2013:160, 34. pont).

44 Ugyanis a vállalkozások közötti egyeztetés bizonyos formái jellegüknél fogva úgy tekinthetők, hogy károsak a rendes verseny megfelelő működésére (2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 50. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 114. pont; lásd továbbá ebben az értelemben: 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet, C-32/11, EU:C:2013:160, 35. pont).

45 Ily módon el kell fogadni, hogy bizonyos összejátszásra irányuló magatartások, úgymint a kartellek révén való horizontális árrögzítéshez vezető magatartások úgy tekinthetők, hogy annyira valószínűen negatív hatásokkal járnak különösen az áruk és szolgáltatások árára, mennyiségére vagy minőségére, hogy úgy tekinthető, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének alkalmazásában szükségtelen bizonyítani a piacra gyakorolt tényleges hatásaikat. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy az ilyen magatartások a termelés csökkenésével és az árak növekedésével járnak, és a forrásoknak különösen a fogyasztók hátrányára való kedvezőtlen elosztását eredményezik (2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 51. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 115. pont).

46 Ha viszont a vállalkozások közötti összejátszás valamely típusának elemzése nem tár fel a verseny tekintetében elegendő károssági fokot, meg kell vizsgálni annak hatásait, és a megállapodás megtiltásához olyan tényezők együttes megléte szükséges, amelyek azt bizonyítják, hogy a verseny ténylegesen érezhetően akadályozva vagy korlátozva volt, illetve torzult (2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet, C-32/11, EU:C:2013:160, 34. pont; 2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 52. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 116. pont).

47 A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint annak értékelése során, hogy valamely vállalkozások közötti megállapodás vagy vállalkozások társulása által hozott döntés elegendő károssági fokot mutat-e ahhoz, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett „cél általi” versenykorlátozásnak kelljen tekinteni, e megállapodás rendelkezéseinek tartalmát és az általa elérni kívánt célkitűzéseket, valamint azt a gazdasági és jogi hátteret kell megvizsgálni, amelybe a megállapodás illeszkedik. Az említett háttér értékelése keretében figyelembe kell venni továbbá az érintett termékek vagy szolgáltatások jellegét, valamint az érintett piac vagy piacok működésének és szerkezetének tényleges feltételeit is (2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 53. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 117. pont; lásd továbbá ebben az értelemben: 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet, C-32/11, EU:C:2013:160, 36. pont).

48 Ezenfelül, noha a felek szándéka nem szükséges elem a vállalkozások közötti megállapodás korlátozó jellegének meghatározásához, a versenyhatóságokat, a nemzeti bíróságokat vagy az uniós bíróságot semmi nem akadályozza abban, hogy tekintetbe vegyék e szándékot (2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet, C-32/11, EU:C:2013:160, 37. pont; 2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 54. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 118. pont).

49 Konkrétan a versenytársak közötti információcserét illetően emlékeztetni kell arra, hogy az egyeztetés és az együttműködés összehangolt magatartásnak minősülő kritériumait a Szerződés versenyjogi rendelkezéseinek azon alapvető kiindulópontjára tekintettel kell értelmezni, amely szerint minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia a közös piacon folytatni kívánt politikáját (2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 32. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 119. pont).

50 Bár ez az önállósági követelmény nem zárja ki azt, hogy a piaci szereplők racionálisan alkalmazkodjanak a versenytársaik megfigyelt vagy várható magatartásához, azt szigorúan tiltja, hogy ezek a szereplők közvetlenül vagy közvetve felvegyék egymással a kapcsolatot annak érdekében, hogy egy tényleges vagy lehetséges versenytárs piaci magatartását befolyásolják, vagy hogy az ilyen versenytársnak felfedjék az általuk elhatározott vagy tanúsítani kívánt piaci magatartást, amennyiben e kapcsolat célja vagy hatása olyan versenyfeltételek teremtése, amelyek – figyelembe véve a kínált termékek vagy szolgáltatások jellegét, a vállalkozások jelentőségét és számát, továbbá az érintett piac volumenét – nem felelnek meg a szóban forgó piacon szokásos feltételeknek (2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 33. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 120. pont).

51 Így a Bíróság megállapította, hogy a versenytársak közötti információcsere ellentétesnek bizonyulhat a versenyszabályokkal, amennyiben az érintett piac működését illetően a bizonytalanság fokát csökkenti vagy megszünteti, amelynek következménye a vállalkozások közötti verseny korlátozása (2003. október 2-i Thyssen Stahl kontra Bizottság ítélet, C-194/99 P, EU:C:2003:527, 89. pont; 2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 35. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 121. pont).

52 Különösen versenyellenes célúnak kell tekinteni az olyan információcserét, amely alkalmas arra, hogy megszüntesse az érdekelt felek bizonytalanságát a piaci magatartás érintett vállalkozások által végrehajtani kívánt változtatásának időpontját, mértékét és módszereit illetően (2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 122. pont; lásd továbbá ebben az értelemben: 2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 41. pont).

53 Egyébiránt az összehangolt magatartás akkor is versenyellenes célú lehet, ha nem áll közvetlen kapcsolatban a fogyasztói árakkal. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének szövege ugyanis nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy csak azok az összehangolt magatartások tilosak, amelyek közvetlenül kihatnak a végső fogyasztók által fizetett árra (2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 123. pont; lásd továbbá ebben az értelemben: 2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 36. pont).

54 Épp ellenkezőleg, az említett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének a) pontjából kitűnik, hogy az összehangolt magatartás versenyellenes célú lehet, ha „a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett rögzítéséből” áll (2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 37. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 124. pont).

55 Mindenesetre az EUMSZ 101. cikk – a Szerződésben foglalt többi versenyjogi szabályhoz hasonlóan – nem csupán a versenytársak vagy a fogyasztók közvetlen érdekeinek, hanem a piac szerkezetének, ezáltal pedig magának a versenynek a védelmére is irányul. Ennélfogva az összehangolt magatartás versenyellenes célja fennállásának megállapítása nem tehető függővé annak megállapításától, hogy e magatartás közvetlen kapcsolatban áll a fogyasztói árakkal (2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 38. és 39. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 125. pont).

56 Végül emlékeztetni kell arra, hogy magából az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének megfogalmazásából következik, hogy az összehangolt magatartás fogalma az érintett vállalkozások közötti egyeztetésen kívül az ilyen egyeztetést követően folytatott piaci magatartást, valamint az e két tényező közötti okozati összefüggést is magában foglalja (2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 51. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 126. pont).

57 E tekintetben a Bíróság megállapította, hogy az ellenkező bizonyításáig – amely az érintett gazdasági szereplők feladata – vélelmezni kell, hogy az összehangolásban részt vevő és a piacon továbbra is tevékeny vállalkozások figyelembe veszik a versenytársaikkal kicserélt információkat a piaci magatartásuk meghatározása érdekében. Különösen, a Bíróság megállapította, hogy az ilyen összehangolt magatartás az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozik, még akkor is, ha az említett piacon nem érvényesülnek versenyellenes hatások (2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet, C-8/08, EU:C:2009:343, 51. pont; 2015. március 19-i Dole Food és Dole Fresh Fruit Europe kontra Bizottság ítélet, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 127. pont).

58 A jelen esetben a megtámadott határozat (77) és (78) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy a szóban forgó hat jogsértés magában foglalta a magatartások mindkét formáját, vagyis egyrészt legalább az egyik bank ajánlatainak megtárgyalását abból a célból, hogy befolyásolják ezen ajánlat irányát, másrészt pedig olyan, kereskedelmi szempontból érzékeny információk közlését vagy fogadását, amelyek az érintett bankok közül legalább egynek a tárgyalási pozícióira vagy jövőbeli ajánlataira vonatkoztak. Ezenkívül a UBS/DB jogsértést illetően a Bizottság az említett határozat (78) preambulumbekezdésében azt is megállapította, hogy a bankok felmérték az olyan ügyletek megkötésének lehetőségét, amelyek arra irányulnak, hogy a derivatívák területén egymáshoz igazítsák a bankok kereskedelmi érdekeit, adott esetben pedig – ritkán – meg is kötöttek ilyen ügyleteket.

59 A Bizottság megállapította, hogy a vitatott magatartások célja a JPY LIBOR kamatlábak manipulációja volt, ami lehetővé tette, hogy javítsa a részt vevő bankok helyzetét a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán.

60 A megtámadott határozat (13)–(17) preambulumbekezdésében a Bizottság hangsúlyozta, hogy a derivatíváknak, különösen pedig a kamatgarancia-megállapodásoknak és a kamatcsereügyleteknek két „ága” vagy „lába” van, amelyek közül az egyik egy kifizetendő pénzáramlásnak, a másik pedig egy jóváírandó pénzáramlásnak felel meg. Az előbbit rögzített kamatláb, az utóbbit pedig változó kamatláb alkotja. Az egyik fél a változó kamatláb alapján kiszámított kifizetést teljesít a másik fél részére, majd az ügylet megkötése során meghatározott rögzített kamatláb alapján kiszámított kifizetésben részesül, és fordítva.

61 A Bizottság megállapította, hogy a JPY LIBOR kamatlábak manipulációja közvetlen hatással volt a fenti 60. pont szerinti szerződések „változó” ága jogcímén kapott vagy kifizetett készpénzforgalomra (cash-flow) (a megtámadott határozat (199) és (201) preambulumbekezdése), mivel azt közvetlenül az említett kamatlábakra hivatkozva számították ki.

62 A Bizottság úgy ítélte meg, hogy a JPY LIBOR kamatlábak manipulációja hatással volt a fenti 60. pont szerinti szerződések „rögzített” ágára is, mivel az említett kamatok mindenkori szintje közvetetten tükröződött a jövőbeli szerződések rögzített kamatában, ezért pedig e szerződések lényegében becslésként szolgáltak arra, hogy e kamatlábak a jövőben hogyan alakulnak (a megtámadott határozat (200) és (201) preambulumbekezdése).

63 A megtámadott határozatban a Bizottság megállapította, hogy az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolása, valamint a bizalmas információknak a részt vevő bankok közötti cseréje megfelelt azon verseny korlátozásának, amelynek e bankok között rendes körülmények között fenn kell állnia, ami a verseny e bankok javára és a részt nem vevő bankok hátrányára történő korlátozását eredményezte. Mindez így lehetővé tette egy „információs aszimmetriával” jellemezhető olyan helyzet kialakítását, amely egyedül a részt vevő bankok javát szolgálta, lehetővé téve számukra, hogy kedvezőbb feltételek mellett kínáljanak szerződéseket, mint a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán működő többi bank (az említett határozat (202)–(204) preambulumbekezdése). A vitatott magatartások így a részt vevő bankok javára és az említett piac többi szereplőjének hátrányára torzították a versenyt. A Bizottság ebből azt vezette le, hogy a szóban forgó hat jogsértés elegendő károssági fokot mutatott ahhoz, hogy azokat cél általi jogsértéseknek lehessen minősíteni (e határozat (219) és (220) preambulumbekezdése).

64 A fenti elemzéssel szemben a felperesek a cél általi jogsértés fogalmának a Bíróság által kialakított szűkítő meghatározását emelik ki. Azt állítják, hogy a szóban forgó magatartások a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán fennálló rendes verseny szempontjából nem mutatnak olyan károssági fokot, amely igazolná a cél általi jogsértésekként minősítésüket. Hozzáteszik, hogy a velük szemben kifogásolt információcserék nem minősülnek olyan magatartásnak, amelynek „célja" a verseny korlátozása vagy torzítása lenne. Hangsúlyozzák azt is, hogy a cél általi jogsértésként minősítés szempontjából releváns bizonyos körülményeket első alkalommal a megtámadott határozat (200) preambulumbekezdése emelt ki. Végül úgy vélik, hogy a USB/DB jogsértést illetően a Bizottság nem bizonyította, hogy a bankok között olyan ügyletek megkötésére került volna sor, amelyek célja a derivatívákkal kapcsolatos üzleti érdekeik egymáshoz igazítása lett volna, e magatartást pedig nem minősítette információcserének.

65 Mivel a szóban forgó hat jogsértés vonatkozásában a Bizottság egyszerre állapította meg az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolását és a bizalmas információk cseréjét, elegendő azt megvizsgálni, hogy e két magatartás valamelyikének versenyellenes-e a célja.

66 A szóban forgó hat jogsértés tekintetében közös első magatartást, vagyis az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolását illetően meg kell állapítani, hogy a Bizottság helyesen jutott arra a megállapításra, hogy az egyik pénzügyi intézmény által valamely derivatíva jogcímén egy másik pénzügyi intézmény részére teljesítendő kifizetések akár közvetlenül, akár közvetve kapcsolódtak a JPY LIBOR kamatlábak mértékeihez.

67 Így először is a hatályos szerződések jogcímén teljesítendő kifizetéseket illetően a JPY LIBOR kamatlábak hatása nyilvánvalónak tekinthető. E hatás a fenti 60. pont szerinti szerződések „változó" ága jogcímén teljesítendő kifizetéseket érinti, amelyek közvetlenül az említett kamatlábakon alapulnak. Így e kifizetések vonatkozásában az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolása azt eredményezhette, hogy az említett kamatlábak mértékét a szóban forgó összehangolást végző bankok érdekei szempontjából kedvező irányba befolyásolják, mint azt lényegében a Bizottság is megállapította a megtámadott határozat (199) és (201) preambulumbekezdésében.

68 Másodszor, a jövőbeli szerződések jogcímén teljesítendő kifizetéseket illetően meg kell állapítani, hogy a Bizottság azt is helyesen állapította meg, hogy az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolása hatással volt a fenti 60. pont szerinti szerződések „rögzített" ága jogcímén teljesítendő kifizetésekre.

69 Egyrészt meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (34)–(44) és (200) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejtette azokat az okokat, amelyek alapján a JPY LIBOR kamatlábak mértéke hatással volt a fenti 60. pont szerinti szerződések „rögzített" ágára. Lényegében megállapította, hogy a rögzített kamatlábak meghatározása a derivatívák mindenkori hozamgörbéjének egy matematikai képleten alapuló kivetítése szerinti értékelésen alapult, maga e hozamgörbe pedig a JPY LIBOR kamatlábak mindenkori mértékeitől függött.

70 Másrészt és a fentiekből következően megállapítható, hogy az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolása lehetővé tette az abban részt vevő bankoknak, hogy jelentősen csökkentsék a JPY LIBOR kamatlábak mértékeivel kapcsolatos bizonytalanságot, következésképpen pedig a derivatívák tárgyalása és a rájuk vonatkozó ajánlatok megtétele alkalmával versenyelőnyt biztosított nekik az említett összehangolásban részt nem vevő bankokhoz képest, amit a Bizottság helyesen állapított meg a megtámadott határozat (201)–(204) preambulumbekezdésében.

71 Az eddigiekből következik, hogy az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolása releváns a fenti 60. pont szerinti szerződések jogcímén teljesítendő kifizetések szempontjából, e szerződéseknek mind a „változó", mind pedig a „rögzített" ágát illetően.

72 Meg kell állapítani, hogy egyértelműen versenyellenes célt rejt magában az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő ilyen összehangolása, amennyiben az arra irányul, hogy befolyásolja az érintett bankok által teljesítendő kifizetések mértékét.

73 Mivel a szóban forgó hat jogsértés mindegyike magában foglalja az ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolását, amely igazolhatja a Bizottság által kialakított, cél általi jogsértésnek minősítést, nem szükséges megvizsgálni, hogy az említett jogsértések tekintetében közös másik magatartás, vagyis a bizalmas információk cseréje is igazolhat-e ilyen minősítést.

74 Az állandó ítélkezési gyakorlatból ugyanis az következik, hogy ha valamely határozat bizonyos indokai önmagukban is a jogilag megkövetelt módon igazolhatják e határozatot, a jogi aktus egyéb indokait érintő esetleges hibák semmiképp nincsenek hatással e jogi aktus rendelkező részére (lásd ebben az értelemben és analógia útján: 2001. július 12-i Bizottság és Franciaország kontra TF1 ítélet, C-302/99 P és C-308/99 P, EU:C:2001:408, 27. pont; 2006. december 12-i SELEX Sistemi Integrati kontra Bizottság ítélet, T-155/04, EU:T:2006:387, 47. pont).

75 Mindenesetre, figyelembe véve, hogy a JPY LIBOR kamatlábak mértéke milyen jelentős hatással van a fenti 60. pont szerinti szerződéseknek mind a „változó” ága, mind pedig a „rögzített” ága jogcímén teljesítendő kifizetések összegére, meg kell állapítani, hogy a JPY LIBOR panel tagjának minősülő valamely bank jövőbeli ajánlataival kapcsolatos információk közlése már önmagában is alkalmas volt arra, hogy az érintett bankoknak előnyt biztosítson, a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán e bankokat oly módon eltávolítva a verseny rendes feltételeinek alkalmazásától, hogy ez az információcsere a fenti 49–52. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján úgy tekinthető, mint amelynek az a célja, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében korlátozza a versenyt. Ugyanez az okfejtés irányadó az Euroyen TIBOR-ra vonatkozó jövőbeli ajánlatokat érintő bizalmas információk cseréjével kapcsolatos azon magatartásra is, amelyet a Bizottság egyedül a Citi/UBS jogsértés keretében állapított meg.

76 Az eddigiekre tekintettel meg azt a következtetést kell levonni, hogy a Bizottság nem alkalmazta tévesen a jogot, illetve nem követett el mérlegelési hibát, amikor megállapította, hogy a szóban forgó hat jogsértés a célja által versenykorlátozó volt.

77 E megállapítást nem kérdőjelezik meg a felperesek által előterjesztett különböző érvek.

78 Ez a helyzet áll fenn először is azon körülménynek a felperesek általi vitatásával kapcsolatban, hogy a vitatott magatartások a verseny rendes feltételei szempontjából károsak.

79 Egyrészt, a felperesek tévesen állítják, hogy a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán nem áll fenn versenyviszony a bankok között. Mivel az említett piacon a szerződések megkötése magában foglalja a derivatívák, konkrétabban pedig az alkalmazandó rögzített kamatláb megtárgyalását, az e piacon tevékenykedő különböző bankok között szükségképpen versenyfolyamat áll fenn e termékek kínálatát illetően.

80 Másrészt és a fentiekből következően nem lehet egyetérteni a felperesek által azon állítólagos ellentétre alapított állítással sem, amely a jogsértés cél általiként minősítése és az érintett bankok azon lehetősége között áll fenn, hogy a versenytársaiknál kedvezőbb feltételeket kínáljanak. Épp ellenkezőleg, e lehetőségben inkább a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán érvényesülő versenyfolyamat azon bankok javára történő megváltoztatása nyilvánul meg, amelyek részt vettek az összejátszásban.

81 Harmadrészt, nincs jelentősége annak sem, hogy a felperesek kiemelik, hogy a bankok jelentős számú olyan ügyletet kötnek, amelyekben egymással ellentétes pozíciót foglalnak el. Közelebbről, a hatályos szerződéseket illetően a JPY LIBOR kamatlábak manipulációjához fűződő egyik érdek az, hogy a JPY LIBOR a lehető legjobban tükrözze az érintett bankok érdekeit, vagyis nettó követel pozíció esetén magas kamatlábat, nettó tartozik pozíció esetén pedig alacsony kamatlábat.

82 Másodszor, a felperesek lényegében azt állítják, hogy megsértették a védelemhez való jogukat, amennyiben a jogsértés cél általiként minősítése szempontjából releváns bizonyos körülményeket első alkalommal a megtámadott határozat (200) preambulumbekezdése emelt ki.

83 Kétségtelen, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a védelemhez való jog tiszteletben tartása megköveteli, hogy a közigazgatási eljárás során az érintett vállalkozásoknak lehetőségük legyen megfelelően kifejteni álláspontjukat a tényállás és a hivatkozott körülmények valószerűségéről és jelentőségéről, valamint azokról a dokumentumokról, amelyeket a Bizottság a Szerződés megsértésének fennállására vonatkozó állításának alátámasztására felhasznált (lásd: 2012. május 24-i MasterCard és társai kontra Bizottság ítélet, T-111/08, EU:T:2012:260, 265. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

84 Az 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdése ezt az elvet tükrözi, amikor előírja, hogy a feleknek kifogásközlést kell küldeni, amely egyértelműen tartalmazza mindazokat a lényeges bizonyítékokat, amelyekre a Bizottság az eljárás e szakaszában támaszkodik, annak érdekében, hogy az érdekeltek ténylegesen tudomást szerezhessenek azon magatartásokról, amelyeket a Bizottság velük szemben kifogásol, és hatékonyan védekezhessenek, mielőtt a Bizottság végleges határozatot fogad el. Ez a követelmény teljesül akkor, ha a hivatkozott határozat az érintetteket nem teszi felelőssé a kifogásközlésben ismertetettektől eltérő jogsértésekért, és csak olyan tényeket állapít meg, amelyekről az érintettek kifejthették álláspontjukat (lásd: 2012. május 24-i MasterCard és társai kontra Bizottság ítélet, T-111/08, EU:T:2012:260, 266. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

85 Mindezt elegendő azonban összefoglaló jelleggel megjelölni, és a határozatnak nem kell feltétlenül megegyeznie a kifogásközléssel, mivel ez olyan előkészítő iratnak minősül, amelynek ténybeli és jogi megállapításai tisztán ideiglenes jellegűek. Így elfogadhatók a kifogásközlés azon kiegészítései is, amelyeket a Bizottság a felek válaszainak fényében tett, és amelyek érvelése igazolja, hogy a felek ténylegesen gyakorolni tudták védelemhez való jogukat. A Bizottság a megfogalmazott kifogások alátámasztása céljából a közigazgatási eljárásra figyelemmel felülvizsgálhatja és ki is egészítheti ténybeli vagy jogi érveit (lásd: 2012. május 24-i MasterCard és társai kontra Bizottság ítélet, T-111/08, EU:T:2012:260, 267. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

86 Így a kifogások kiegészítését csak akkor kell közölni az érintettekkel, ha a vizsgálatok eredménye arra készteti a Bizottságot, hogy új cselekményeket rójon a vállalkozások terhére vagy jelentősen módosítsa a kifogásolt jogsértések bizonyítékait (lásd: 2012. május 24-i MasterCard és társai kontra Bizottság ítélet, T-111/08, EU:T:2012:260, 268. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

87 Végül arra is emlékeztetni kell, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a védelemhez való jog akkor sérül, ha fennáll a lehetőség, hogy a Bizottság által elkövetett szabálytalanság folytán az általa vezetett közigazgatási eljárás eltérő eredményre vezetett volna. A felperes vállalkozás nem akkor támasztja alá, hogy az ilyen jogsértésre sor került, ha azt bizonyítja, hogy a Bizottság határozatának tartalma más lett volna, hanem akkor, ha azt bizonyítja, hogy a szabálytalanság hiányában jobban biztosíthatta volna védelmét például azért, mert olyan dokumentumokat használhatott volna fel a védelmére, amelyekbe a közigazgatási eljárás során megtagadták a betekintést (lásd: 2012. május 24-i MasterCard és társai kontra Bizottság ítélet, T-111/08, EU:T:2012:260, 269. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

88 A jelen esetben egyrészt meg kell állapítani, hogy a közvetett árrögzítéssel kapcsolatos, a megtámadott határozat (200) preambulumbekezdésében szereplő hivatkozás nem minősül újnak abban az értelemben, ahogyan azt a felperesek állítják. Kétségtelen, hogy a kifogásközlés 137. és 175. pontja, amelyekre a Bizottság hivatkozik, nem tekinthető a közvetett árrögzítésre alapított kifogás kifejtésének, amennyiben azok csupán felidézik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése alkalmazásának alapjául szolgáló jogi elveket. Ugyanakkor a kifogásközlés olvasatából kitűnik, hogy az abban levezetett érvelés lényege ugyanaz volt, mint az említett határozatban, különösen pedig annak a (200) preambulumbekezdésében ismertetett érvelésnek, vagyis az arra vonatkozott, hogy a JPY LIBOR mértéke milyen hatással volt a

jövőbeli szerződésekre alkalmazandó kamatlábak mértékére (lásd különösen a kifogásközlés 157. preambulumbekezdését). Ezért a felpereseknek a közigazgatási eljárás során módjukban állt megtenni az e kifogással kapcsolatos észrevételeiket.

89 Másrészt, az arra alapított állítással kapcsolatban, hogy a megtámadott határozat (200) preambulumbekezdése újonnan hivatkozik arra, hogy a JPY LIBOR manipulációja egyben az üzleti feltételeknek az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett rögzítésének is minősült, meg kell jegyezni, hogy a fenti 66–76. pontban kifejtett indokok alapján e manipulációnak a derivatívák jogcímén teljesítendő kifizetések mértékére gyakorolt hatásai elegendőek ahhoz, hogy igazolják a Bizottság által kialakított, cél általi jogsértésként minősítést. Következésképpen nem állapítható meg, hogy a fenti 87. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében megakadályozta volna a felpereseket a védelmük jobb biztosításában az, hogy az üzleti feltételek rögzítésére alapított kifogás tekintetében esetleg nem volt lehetőségük megtenni az észrevételeiket.

90 Harmadszor, ami a felperesek által a Bizottságnak csak a UBS/DB jogsértést érintő azon megállapításával szemben megfogalmazott kifogásokat illeti, amely szerint olyan magatartás állt fenn, amelynek keretében a bankok felmérték a derivatívák területén a kereskedelmi érdekeik egymáshoz igazítására irányuló ügyletek megkötésének lehetőségét, adott esetben pedig – ritkán – meg is kötöttek ilyen ügyleteket, a megtámadott határozat (78) preambulumbekezdésének olvasatából kitűnik, hogy a Bizottság az említett magatartást csak úgy tekintette, mint amely arra irányul, hogy elősegítse a jövőbeli ajánlatoknak a JPY LIBOR panelnél történő összehangolását. Mivel nem tűnik úgy, hogy e magatartás önálló jellemzővel rendelkezne azon összehangoláshoz képest, amelynek versenyellenes célja a jogilag megkövetelt módon megállapítást nyert, a felperesek érvelését e vonatkozásban nem szükséges megválaszolni.

91 Az eddigiekre tekintettel az első jogalapot el kell utasítani.

2. A második, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése és az ítélkezési gyakorlat értelmében vett „elősegítés” fogalmának alkalmazása során elkövetett hibákra alapított jogalapról

92 A felperesek úgy vélik, hogy a Bizottság tévesen állapította meg, hogy az Icap elősegítette a szóban forgó hat jogsértést. A 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (C-194/14 P, EU:C:2015:717), kihirdetését követően a felperesek elálltak az érvelésük egy részétől, vagyis a jelen jogalap most már csak három részből áll.

93 A második jogalap első részében – amely nem érinti a Citi/RBS jogsértést, hanem csak a szóban forgó másik öt jogsértést – a felperesek azt állítják, hogy az „elősegítésnek” az Icappel szemben alkalmazott kritériuma túl széles körű, új és sérti a jogbiztonság elvét. Az említett jogalap második részében – amely ugyanezen öt jogsértést érinti – a felperesek azt állítják, hogy az Icap által játszott szerep nem felel meg az „elősegítés” ítélkezési gyakorlatban kialakított kritériumainak. Végül e jogalap harmadik részében – amely csak a 2007. évi UBS/RBS jogsértést, a Citi/UBS jogsértést és a Citi/DB jogsértést érinti – a felperesek vitatják a megtámadott határozat arra alapított indokainak megalapozottságát, hogy az Icap több bankkal fennálló kapcsolatait is felhasználta annak érdekében, hogy a JPY LIBOR panelnél befolyásolja az ajánlataikat.

94 A Törvényszék úgy ítéli meg, hogy a jelen jogalapnak először is a második és a harmadik részét kell elemezni, mivel azok lényegében az Icappel szemben kifogásolt magatartások jogsértő jellegét érintik, ezt követően pedig a megállapított jogsértő jellegnek a jogbiztonság elvével való összeegyeztethetősége azon vitatását kell megvizsgálni, amelyet az említett jogalap első része tartalmaz.

a) *A második, az „elősegítés” ítélkezési gyakorlatban kialakított kritériumainak a Bizottság általi figyelmen kívül hagyására alapított részről*

95 A felperesek a jelen rész keretében lényegében azt állítják, hogy téves az arra alapított következtetés, hogy az Icap magatartása az EUMSZ 101. cikk hatálya alá tartozott.

96 A Bizottság a jelen rész elutasítását kéri.

97 Emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének szövegében semmi nem utal arra, hogy az abban meghatározott tilalom a megállapodásokban vagy összehangolt magatartásokban részes felek közül kizárólag azokra vonatkozna, amelyek az ilyen megállapodásokkal vagy magatartásokkal érintett piacokon működnek (2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 27. pont).

98 Ezenkívül a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a „megállapodás” fennállása legalább két fél között létrejött akarategység kifejeződésén alapul, függetlenül attól, hogy ez az akarategység milyen formában nyilvánul meg (lásd: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

99 Az „összehangolt magatartás” fogalmát illetően a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése azzal az egyedüli szándékkal különbözteti meg ezt a fogalmat többek között a „megállapodás” és a „vállalkozások társulásai által hozott döntés” fogalmától, hogy a vállalkozások közötti összejátszás olyan különböző formáit is felölelje, amelyek szubjektív szempontból azonos jellegűek, és csak intenzitásuk, valamint megjelenési formájuk vonatkozásában különböztethetők meg egymástól (2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

100 Ezenkívül, amikor olyan megállapodásokról és összehangolt magatartásokról van szó, amelyek célja versenyellenes, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a Bizottságnak azt kell bizonyítania – ahhoz, hogy megállapíthassa, hogy a vállalkozás részt vett a jogsértésben, valamint felelős a jogsértés valamennyi különböző tényállási eleméért –, hogy az érintett vállalkozás saját magatartásával hozzá kívánt járulni a valamennyi résztvevő által követett közös célokhoz, és tudomása volt a más vállalkozások által ugyanezen célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított magatartásokról, illetve e magatartásokat észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni (2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

101 E tekintetben a Bíróság megállapította többek között, a jogsértésben való részvétel passzív módjai – mint a vállalkozásnak a találkozókon való jelenléte, amelyek során versenyellenes célú megállapodásokat kötöttek, anélkül hogy a vállalkozás ezt nyilvánvalóan ellenezte volna – olyan részességet jelentenek, amely az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése keretében felvetheti a felelősségét, mivel a jogellenes kezdeményezés vállalkozás általi hallgatólagos jóváhagyása – anélkül, hogy nyilvánosan elhatárolódna a tartalmától, vagy feljelentené a közigazgatási hatóságoknak – azzal a hatással jár, hogy bátorítja a jogsértés folytatását, és veszélyezteti a leleplezését (2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

102 Jóllehet a Bíróság az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett „megállapodás” fennállásának a vizsgálatakor már megállapította, hogy a felek meghatározott piaci magatartás tanúsítására irányuló akarategységének a kifejezéséről van szó, továbbá hogy az ugyanezen rendelkezés értelmében vett „összehangolt magatartást” alkotó, az egyeztetést és együttműködést jellemző kritériumokat a Szerződés versenyjogi rendelkezéseinek azon alapvető kiindulópontjára tekintettel kell értelmezni, amely szerint minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia a közös piacon folytatni kívánt politikáját, e megfontolásokból nem tűnik ki, hogy a „megállapodás” és az „összehangolt

magatartás” fogalma a cselekvési szabadság kölcsönös korlátozását ugyanazon a piacon feltételezi, mint amelyen valamennyi fél jelen van (2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 32. és 33. pont).

103 Továbbá a Bíróság ítélkezési gyakorlatából nem lehet arra következtetni, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése kizárólag azokra a vállalkozásokra vonatkozik, amelyek a versenykorlátozásokkal érintett piacon vagy feljebb, illetve lejjebb lévő piacokon vagy az említett piac szomszédos piacain tevékenykednek, vagy pedig azokra a vállalkozásokra, amelyek valamely megállapodás vagy összehangolt magatartás értelmében egy adott piacon korlátozzák magatartásuk önállóságát. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából ugyanis az következik, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének a szövege általánosan hivatkozik valamennyi olyan megállapodásra és összehangolt magatartásra, amely horizontális vagy vertikális viszonyokban torzítja a versenyt a közös piacon, függetlenül attól a piactól, amelyen a felek tevékenykednek, valamint attól a ténytől, hogy a szóban forgó megállapodások rendelkezései kizárólag az egyik fél kereskedelmi magatartását érintik (lásd: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 34. és 35. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

104 Azt is meg kell állapítani, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom fő célja a közös piacon belül a torzításmentes verseny fenntartásának a biztosítása, továbbá hogy e rendelkezés teljes érvényesülése magában foglalja, hogy az kiterjedjen valamely vállalkozás versenykorlátozásban való aktív közreműködésére, még akkor is, ha e közreműködés nem azon a releváns piacon végzett gazdasági tevékenységből ered, amelyen e korlátozás megvalósul vagy azt megvalósítani szándékozzák (lásd: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 36. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

105 A jelen esetben mindjárt az elején meg kell állapítani, hogy a Bizottság az Icap és a UBS, majd az Icap és a Citi között nem állapította meg olyan önálló jogsértések fennállását, amelyeknek az lett volna a céljuk, hogy a UBS, majd a Citi érdekeivel összhangban manipulálják a bankok ajánlatainak mértékét azáltal, hogy az Icap téves információkat terjeszt. A megtámadott határozat szerint az Icap felelősségét az alapozza meg, hogy részt vett a Bizottság által megállapított versenyellenes magatartásokban, amit a Bizottság „elősegítésnek” minősít.

106 A Bizottság által a megtámadott határozatban levezetett okfejtésre tekintettel meg kell vizsgálni, hogy az Icap részvétele megfelel-e a fenti 100. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat által kiemelt azon kritériumoknak, amelyeknek csak az együttes fennállása igazolhatja, hogy az Icapet az érintett bankok által elkövetett jogsértések címén felelősségre lehessen vonni.

107 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a felperesek e kritériumok együttes fennállását három olyan kifogás keretében vitatják, amelyeket arra alapítanak, hogy a Bizottság nem bizonyította egyrészt azt, hogy az Icap tudott volna az érintett bankok között a szóban forgó hat jogsértés némelyike keretében fennálló összejátszásról (első kifogás); másrészt azt, hogy az Icap hozzá kívánt volna járulni az érintett bankok által követett közös célhoz (második kifogás), harmadrészt pedig azt, hogy az Icap hozzájárult volna az érintett bankok közös céljainak megvalósításához (harmadik kifogás). A Törvényszék úgy ítéli meg, hogy mindenekelőtt az első, ezt követően a harmadik, végül pedig a második kifogást kell megvizsgálni.

1) Az első, arra alapított kifogásról, hogy nem nyert bizonyítást, hogy tudott volna az érintett bankok között a szóban forgó hat jogsértés némelyike keretében fennálló összejátszásról

108 Az első kifogás keretében a felperesek úgy vélik, hogy a Bizottság nem bizonyította a jogilag megkövetelt módon, hogy az Icap tudott volna az érintett bankok között a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, a 2008. évi UBS/RBS jogsértés, a Citi/DB jogsértés és a Citi/UBS jogsértés keretében történő összejátszásról, hanem csak azt bizonyította, hogy egy kereskedő adott esetben egyoldalú kísérleteket tett a JPY LIBOR kamatlábak manipulálására.

109 Ezért a jelen jogalap a szóban forgó hat jogsértésből csak négyet érint.

110 A felperesek azt állítják, hogy a Bizottság által bizonyítékként használt rövid üzenetek csak azt támaszthatják alá, hogy az egyik érintett bank kereskedője tudott egy másik bank jövőbeli ajánlatairól. Az említett bankok közötti jogszerű kapcsolatfelvételekkel jellemezhető háttér mellett ebből nem vezethető le, hogy az Icap tudott volna e bankok azon közös szándékáról, hogy a JPY LIBOR panelnél összehangolják az ajánlataikat. Ez a helyzet áll fenn a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, a 2008. évi UBS/RBS jogsértés, a Citi/DB jogsértés és a Citi/UBS jogsértés esetében.

111 A felperesek azt állítják, hogy a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacának szerkezete, amely magában foglalja az érintett bankok közötti folyamatos tárgyalásokat, magyarázhatja azt, hogy adott banknak tudomása van valamely másik bank ajánlatainak irányáról, anélkül hogy ez a tudomás információcseréből származna. A felperesek ebből azt vezetik le, hogy az Icap észszerűen vélhette úgy, hogy a valamely másik bank jövőbeli pozíciójával kapcsolatos, az egyik kereskedő üzenetváltásaiban előforduló utalások nem egy jogellenes kartellből erednek. Azt kifogásolják a Bizottsággal szemben, hogy mind a 2007. évi UBS/RBS jogsértést, mind pedig a 2008. évi UBS/RBS jogsértést illetően elmulasztotta figyelembe venni a bizonyítékok e lehetséges értelmezését. A Bizottság azon utalását illetően, amely szerint a UBS elismerte, hogy az Icap segítői szerepet játszott a vitarendezés iránti kérelmében, a felperesek többek között azt állítják, hogy a vitarendezési határozat kifejezetten hangsúlyozza, hogy a felek által elfogadott tényállás az Icap vonatkozásában nem alapozhat meg semmilyen felelősséget. A Citi/DB és a Citi/UBS jogsértést illetően megismétlik, hogy az előadott körülmények nem bizonyítják, hogy az érintett bankok között összejátszás állt volna fenn a megállapított jogsértési időszak során.

112 A Bizottság azt állítja, hogy a megtámadott határozat (214)–(221) preambulumbekezdése a jogilag megkövetelt módon bizonyítja, hogy az Icap tudott, illetve tudnia kellett neki arról, hogy a cselekményei hozzájárultak a versenyt korlátozó jogsértéshez. Az Icapet a szóban forgó hat jogsértés mindegyike vonatkozásában tájékoztatta a Citi, majd a UBS arról, hogy a JPY LIBOR panelen belül melyik az a másik bank, amellyel versenyellenes kapcsolatokat tartottak fenn. Ez a helyzet áll fenn mind a 2007. évi UBS/RBS jogsértést, mind pedig a 2008. évi UBS/RBS jogsértést illetően. Ez utóbbi jogsértések kapcsán a Bizottság megjegyzi, hogy az érintett bankok közötti összejátszás Icap általi ismeretének bizonyítékát alátámasztja az is, hogy a UBS a vitarendezés iránti kérelmében elismerte az Icap segítői szerepét, amely elismerés a megtámadott határozat (115) és (126) preambulumbekezdésében szerepel, és amelyet a felperesek nem vontak kétségbe. A Bizottság annak hangsúlyozása érdekében, hogy kizárt, hogy az Icap nem tudott a szóban forgó összejátszás versenyellenes jellegéről, hivatkozik arra is, hogy az Icap ismerte a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacát, továbbá hogy ezen a piacon az egyik legfontosabb tőzsdeügynök volt. A Citi/DB és a Citi/UBS jogsértést illetően a Bizottság megjegyzi, hogy a felperesek nem azt vitatják, hogy az Icap tudott az érintett bankok közötti összejátszásról, hanem csupán ezen összejátszás időbeli terjedelmét. E tekintetben a Bizottság emlékeztet arra, hogy valamely jogsértés kezdetének időpontja az összejátszás időpontjának, nem pedig a végrehajtása időpontjának felel meg.

113 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a fenti 100. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján a Bizottság feladata volt annak bizonyítása, hogy az Icapnek tudomása volt az egyes érintett bankok által tervezett vagy ténylegesen megvalósított magatartásokról, illetve e magatartásokat észszerűen előre láthatta.

114 Ezenkívül emlékeztetni kell arra, hogy a versenyjog területén a jogsértés megtörténtével kapcsolatos jogviták esetén a Bizottságra hárul az általa megállapított jogsértések bizonyítása, és azon bizonyítékok előterjesztése, amelyek alkalmasak a jogsértést megvalósító tényállás fennállásának jogilag megkövetelt módon történő bizonyítására (lásd: 2012. november 22-i E.ON Energie kontra Bizottság ítélet, C-89/11 P, EU:C:2012:738, 71. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

115 A Bizottságnak komoly, pontos és egybevágó bizonyítékokat kell nyújtania annak bizonyítására, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsértés megtörtént. Mindazonáltal nem kell a Bizottság által előterjesztett minden egyes bizonyítéknak a jogsértés összes elemét tekintve szükségszerűen eleget tennie e feltételeknek. Elegendő, ha az intézmény által felhozott bizonyítékok a maguk teljességében értékelve megfelelnek e követelménynek (lásd: 2010. július 1-jei Knauf Gips kontra Bizottság ítélet, C-407/08 P, EU:C:2010:389, 47. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

116 Ezenkívül a bíróságban felmerülő bárminemű kételynek annak a vállalkozásnak a javát kell szolgálnia, amely a jogsértést megállapító határozat címzettje. Az ártatlanság vélelmének elve ugyanis az uniós jog egyik alapelve, amely jelenleg az Európai Unió Alapjogi Chartájának 48. cikkének (1) bekezdésében jut kifejeződésre (lásd: 2012. november 22-i E.ON Energie kontra Bizottság ítélet, C-89/11 P, EU:C:2012:738, 72. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

117 A Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik az is, hogy az ártatlanság vélelmének elve alkalmazandó azokban a vállalkozásokat érintő, versenyszabályok megsértésére vonatkozó eljárásokban, amelyek bírság vagy kényszerítő bírság megállapításához vezethetnek (lásd: 2012. november 22-i E.ON Energie kontra Bizottság ítélet, C-89/11 P, EU:C:2012:738, 73. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

118 Másfelől az állandó ítélkezési gyakorlat szerint valamely irat bizonyító erejének megítélésekor elsősorban a benne foglalt információ valószínűségét kell vizsgálni, és figyelembe kell venni különösen az irat eredetét, készítésének körülményeit és címzettjét, annak vizsgálata érdekében, hogy az irat a tartalma alapján értelmesnek és megbízhatónak tűnik-e (lásd: 2011. április 14-i Visa Europe és Visa International Service kontra Bizottság ítélet, T-461/07, EU:T:2011:181, 182. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

119 A fenti megfontolások alapján kell megvizsgálni, hogy a Bizottság a szóban forgó négy jogsértés mindegyike vonatkozásában a jogilag megkövetelt módon bizonyította-e, hogy az Icapnek tudomása volt arról, illetve észszerűen előre láthatta, hogy a UBS, majd a Citi által hozzá címzett kérelmeket nem kizárólag a tárgyalópartnere érdekében terjesztették elő, hanem azok az érintett bankok közötti összejátszás eredményei voltak.

120 E tekintetben, jóllehet a fenti 100. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottságnak lehetősége volt arra, hogy vagylagosan bizonyítsa egyrészt azt, hogy az Icap tudott arról, hogy az érintett másik bank a szóban forgó négy jogsértés mindegyikében részt vett, másrészt pedig azt, hogy az Icap észszerűen előre láthatta az ilyen részvételt, meg kell állapítani, hogy e második lehetőséget azon összefüggésekre tekintettel kell megvizsgálni, amelyekbe a UBS – majd a Citi – és az Icap közötti információcserék illeszkedtek.

121 Mint azt ugyanis a felperesek lényegében hangsúlyozzák, a UBS – majd a Citi – által az Icaphez címzett, a JPY LIBOR kamatlábak manipulációjára irányuló kérelmek a jellegüknél fogva nem foglalták magukban, hogy valamely másik bankkal felfelé irányuló összejátszás állt volna fenn. Az ilyen kérelmeket az Icap megalapozottan értelmezhette akként, hogy a UBS – majd a Citi – egyedül a saját

érdekeit képviselte, amikor az említett kamatlábak manipulálása érdekében előterjesztette azokat. Meg kell állapítani, hogy az ilyen körülmény megnehezíti a Bizottság számára annak bizonyítását, hogy az Icapnek a UBS – majd a Citi – kérelmeiből észszerűen arra kellett volna következtetnie, hogy e kérelmek egy másik bankkal folytatott összejátszás kereteibe illeszkedtek.

i) Azon körülménynek a Bizottság általi bizonyításáról, hogy az Icap tudott az RBS által a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről

122 Azokat a konkrét körülményeket, amelyekre a Bizottság annak érdekében támaszkodott, hogy az Icap részéről jogsértő magatartás fennállását állapítsa meg, a 2007. évi UBS/RBS jogsértést illetően a megtámadott határozat 5.3.2. pontja fejti ki.

123 A Bizottság először is abból indult ki, hogy a UBS akkori kereskedője, H. és az Icap személyi állományának egyik tagja, R. között 2007. augusztus 14-én lezajlott párbeszéd (a továbbiakban: 2007. augusztus 14-i párbeszéd) utaltak arra, hogy „az RBS és a UBS hat hónapig felfelé megy”, ennek alapján pedig a Bizottság megállapította, hogy e párbeszédtől kezdve „[a]z Icap tudta, vagy legalábbis tudnia kellett volna, hogy [a UBS] a JPY LIBOR kamatlábakra vonatkozó jövőbeli ajánlatait egyeztette az RBS-szel, továbbá hogy az e párbeszédet követően a UBS-nek nyújtott segítség elősegítette vagy elősegíthette a UBS és az RBS közötti versenyellenes magatartásokat” (a megtámadott határozat (106) preambulumbekezdése).

124 Másodszor, a Bizottság kiemelt olyan különböző üzenetváltásokat, amelyekre H. és R., illetve ez utóbbi személy és az Icap személyi állományának egyéb tagjai között 2007. augusztus 15. és 2007. november 1-je között került sor, annak érdekében, hogy bizonyítsa az Icap által a JPY LIBOR kamatlábak manipulációjában játszott szerepet (a megtámadott határozat (107)–(114) preambulumbekezdése).

125 Végül harmadszor, a Bizottság utalt arra, hogy a UBS a vitarendezés iránti kérelmében elismerte, hogy felhasználta az Icap által nyújtott szolgáltatásokat annak érdekében, hogy befolyásolja a JPY LIBOR panel bizonyos bankjai által a JPY LIBOR kamatlábakra vonatkozóan tett jövőbeli ajánlatokat. A Bizottság megállapította, hogy az RBS nem tudott az Icap által játszott szerepről (a megtámadott határozat (115) preambulumbekezdése).

126 Így a megtámadott határozat csak két olyan bizonyítékot említ, amelyek adott esetben alátámaszthatják, hogy az Icap tudott az RBS-nek a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételéről, vagyis egyrészt a 2007. augusztus 14-i párbeszédet, másrészt pedig a UBS által a vitarendezés iránti kérelmében tett nyilatkozatokat. Nem vitatott ugyanis a felek között, hogy azok az üzenetváltások, amelyekre az Icap és a UBS között 2017. augusztus 14. után került sor, nem tartalmaztak semmilyen utalást az RBS-re.

127 Ami a UBS által a vitarendezés iránti kérelmében tett nyilatkozatokat illeti, ezen irat vizsgálatából nem tűnik ki, hogy a UBS abban elismerné, hogy tájékoztatta volna az Icapet az RBS-nek a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételéről, amennyiben a UBS csak annak hangsúlyozására szorítkozik, hogy igénybe vette az Icap szolgáltatásait.

128 A fentiekből következik, hogy az egyetlen olyan bizonyíték, amely alátámaszthatja, hogy az Icap tudott az RBS által a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről, a 2017. augusztus 14-i párbeszéd azon részében nyilvánul meg, amelyben H. arról tájékoztatja R.-t, hogy „az RBS és a UBS hat hónapig felfelé megy”. A Bizottság a megtámadott határozat (106) preambulumbekezdésében akként értelmezte e mondatot, mint amely magában foglalja, hogy H., aki ekkor a UBS kereskedője volt, tájékoztatta R.-t, vagyis az Icap személyi állományának egyik tagját a JPY LIBOR kamatlábakra vonatkozó jövőbeli ajánlatok tárgyában az RBS-szel folyamatban lévő tárgyalásairól.

129 A Törvényszék pervezető intézkedések keretében felhívta a feleket, hogy fejtsék ki álláspontjukat azzal kapcsolatban, hogy e mondatot hogyan kell értelmezni, figyelembe véve a párbeszéd folytatását is: „[Icap:] rendben, ez hasznos lesz:); [UBS:] will szívességet tesz nekem; [Icap:] [kellene is] neki”,

valamint hogy pontosítsák, hogy a „will” szó az RBS egyik alkalmazottját jelentette-e. Ennek alapján kiderült, hogy az említett párbeszéd W. H.-ra, az RBS egyik kereskedőjére vonatkozott, akinek a H.-val folytatott üzenetváltásait figyelembe vették a 2007. évi UBS/RBS jogsértés fennállásának megállapítása érdekében.

130 A fentiekből azt kell levezetni, hogy e párbeszéd során R., az Icap személyi állományának egyik tagja félreérthetetlen megfogalmazásban tájékoztatást kapott H.-tól, a UBS akkori kereskedőjétől arról, hogy H. megállapodott W. H.-val, az RBS egyik kereskedőjével a hat hónapos lejáratú kamatlábakra vonatkozó ajánlataik emeléséről. Mivel e bizonyíték olyan párbeszédből áll, amelyben R. közvetlenül részt vett, továbbá figyelembe véve annak tartalmát, a fenti 118. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján e bizonyítéknak nagy bizonyító erőt kell tulajdonítani.

131 E feltételek mellett a 2017. augusztus 14-i párbeszéd önmagában lehetővé teszi annak bizonyítását, hogy az Icap tudott az RBS által a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről.

132 Következésképpen az első kifogást a 2007. évi UBS/RBS jogsértést illetően el kell utasítani.

ii) Azon körülménynek a Bizottság általi bizonyításáról, hogy az Icap tudott az RBS által a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről

133 A Bizottság a megtámadott határozatnak „A 2008. évi UBS/RBS jogsértés Icap általi elősegítése” című 5.3.3. pontjában először is egy 2008. augusztus 28-i párbeszédre utalt, amelynek során H., aki ekkor a UBS kereskedője volt, felfedte R., vagyis az Icap személyi állományának egyik tagja előtt az RBS által a JPY LIBOR panelhez benyújtott ajánlatok irányát, vagyis azt, hogy az ajánlatok „az egész táblázatban végig alacsonyak” (a megtámadott határozat (116) preambulumbekezdése).

134 Másodszor, a Bizottság kiemelt olyan különböző üzenetváltásokat, amelyekre H. és R., illetve ez utóbbi személy és az Icap személyi állományának egyéb tagjai között 2008. augusztus 28. és 2008. november 3. között került sor, annak érdekében, hogy bizonyítsa az Icap által a JPY LIBOR kamatlábak manipulációjában játszott szerepet (a megtámadott határozat (117)–(125) preambulumbekezdése). E bizonyítékok között szerepel az Icap 2008. szeptember 5-én kelt belső e-mailje, amelyben azt írták, hogy a UBS-nek és az RBS-nek különleges érdeke fűződik ahhoz, hogy a JPY LIBOR mértéke három hónapig alacsony legyen.

135 Végül harmadszor, a Bizottság utalt arra, hogy a UBS a vitarendezés iránti kérelmében elismerte, hogy felhasználta az Icap által nyújtott szolgáltatásokat annak érdekében, hogy a JPY LIBOR panelnél befolyásolja a kamatlábakra vonatkozó jövőbeli ajánlatokat. A Bizottság megállapította, hogy az RBS nem tudott az Icap által játszott szerepről (a megtámadott határozat (126) preambulumbekezdése).

136 Így a megtámadott határozat három olyan bizonyítékot említ, amelyek adott esetben alátámaszthatják, hogy az Icap tudott az RBS által a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről, vagyis mindenekelőtt a 2008. augusztus 28-i párbeszédet, majd az Icap 2008. szeptember 5-én kelt belső e-mailjét (lásd a fenti 134. pontot), végül pedig a UBS által a vitarendezés iránti kérelmében tett nyilatkozatokat.

137 Először is, a UBS által a vitarendezés iránti kérelmében tett nyilatkozatokat illetően meg kell állapítani, hogy e dokumentum vizsgálatából e jogsértés tekintetében is csak az tűnik ki, hogy a UBS elismeri, hogy igénybe vette az Icap által nyújtott szolgáltatásokat, anélkül hogy azt állítaná, hogy tájékoztatta volna az Icapet az RBS-nek a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételéről.

138 Másodszor, a 2008. augusztus 28-i párbeszédet illetően a Bizottság úgy ítélte meg, hogy amikor H., a UBS akkori kereskedője említést tett arról, hogy az RBS ajánlatai „az egész táblázatban végig alacsonyak”, akkor R.-nek, az Icap személyi állománya egyik tagjának arra kellett következtetnie, hogy a UBS és az RBS között kapcsolatfelvételek történtek, továbbá hogy a H. által a JPY LIBOR

kamatlábak módosítása érdekében ettől kezdve nyújtott segítség a UBS és az RBS közötti versenyellenes magatartásokhoz nyújtott segítség volt, vagy az is lehetett (a megtámadott határozat (118) preambulumbekezdése).

139 Meg kell állapítani, hogy a 2008. augusztus 28-i párbeszéden belül a Bizottság által kiemelt szövegrésznek nincs olyan egyértelmű tartalma, amelynek alapján az Icapnek mindenképp gyanítania kellett volna, hogy a UBS olyan bizalmas információkat kapott, amelyek az RBS által a JPY LIBOR panelhez benyújtott jövőbeli ajánlatok mértékére vonatkoztak volna. E szövegrészt úgy is lehetett értelmezni, hogy az a H. által az egyik versenytársa várható jövőbeli pozícióival kapcsolatban végzett elemzést vagy véleményt juttatja kifejezésre.

140 Ezenkívül a 2008. augusztus 28-i párbeszéden belül a Bizottság által kiemelt szövegrész vizsgálata az említett párbeszéd általánosabb összefüggéseiben sem teszi lehetővé e szövegrész tartalmának tisztázását. Jóllehet e szövegrészből kitűnik a UBS és az Icap azon együttes szándéka, hogy megváltoztassák a JPY LIBOR kamatlábak rögzítésének rendes menetét, e szövegrész egyetlen további adattal sem szolgál az RBS-nek a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben való esetleges részvételét illetően.

141 Következésképpen e bizonyíték önmagában nem támaszthatja alá, hogy az Icap tudott az RBS által a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről. Ugyanakkor meg kell vizsgálni, hogy egyéb adatokkal együtt a valószínűsítő körülményeknek a fenti 115. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében vett együttesét képezheti-e.

142 Harmadszor, ami az Icap személyi állományának két tagja által váltott e-mailt illeti, abban azt írják, hogy „a UBS-nek és az RBS-nek különleges érdeke fűződik ahhoz, hogy a [JPY LIBOR] mértéke három hónapig alacsony legyen” (a megtámadott határozat (121) preambulumbekezdése). Meg kell állapítani, hogy nem az egyedüli lehetséges értelmezés az, amelyet a Bizottság előnyben részesít, vagyis amely szerint ez az e-mail kifejezésre juttatja, hogy az Icap tudott arról, hogy az RBS és a UBS között jogsértés áll fenn. Mivel ugyanis az Icap a feladatainak ellátása révén folyamatos kapcsolatban áll az érintett bankokkal, nem zárható ki, hogy saját maga véleményt formáljon a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán működő egyes bankok érdekeiről. Ezen alternatív értelmezés valószínűségét megerősíteni látszik a Bizottság által felhasznált idézetnek a felperesek által kiemelt csonkasága, mivel az e-mail pontos szövege – „azt gondolom, hogy [a UBS-nek] és [az RBS-nek] nyilvánvaló érdeke fűződik ahhoz, hogy [a kamatlábak] alacsonyak legyenek” – inkább egy személyes vélemény kifejtésének kereteibe illeszkedik.

143 Meg kell állapítani, hogy e két elem nem minősül a fenti 115. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében vett komoly, pontos és egybevágó bizonyítéknak. Épp ellenkezőleg, a bennük foglalt szövegek többértelműsége szükségképpen kétségeket vet fel azzal kapcsolatban, hogy az Icap tudott-e az RBS által a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről, aminek a fenti 116. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében az Icap javát kell szolgálnia.

144 Ezenkívül a fenti 121. pontban kifejtett okokból nem lehet kijelenteni, hogy az Icapnek gyanítania kellett volna, hogy a UBS kérelmei egy másik bankkal folytatott összejátszás végrehajtásába illeszkedtek, mivel az ilyen kérelmeket H. minden további nélkül előterjeszthette úgy, hogy csak a UBS érdekeit képviseli.

145 Az eddigiekre tekintettel a 2008. évi UBS/RBS jogsértést illetően helyt kell adni az első kifogásnak, és meg kell semmisíteni a megtámadott határozat 1. cikkének b) pontját, amennyiben az megállapítja, hogy az Icap részt vett e jogsértésben.

iii) Azon körülménynek a Bizottság általi bizonyításáról, hogy az Icap tudott a DB és a UBS által a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértésben játszott szerepről

146 A Bizottság a megtámadott határozatnak „A Citi/DB jogsértés Icap általi elősegítése" című 5.3.6. pontjában arra a párbeszédre hivatkozva támasztotta alá az álláspontját, amely 2010. április 7-én zajlott le H., most már a Citi kereskedője és R., az Icap személyi állományának egyik tagja között, és amely a Citi, a UBS és a DB által 2010 júniusát követően a JPY LIBOR panelhez benyújtott kamatlábak jövőbeli összehangolt csökkentésére vonatkozott (a továbbiakban: 2010. április 7-i párbeszéd). A Bizottság kiemelte H.-nak 2010. május 18-án R.-hez intézett két olyan kérelmét is, amelyek közül az egyik egy éven keresztül alacsony kamatlábakra, a másik pedig általánosságban a JPY LIBOR kamatlábak június végéig alacsony mértékére vonatkozott, továbbá kiemelt egy 2010. május 23-án kelt kérelmet, amely az egyéves lejáratú JPY LIBOR kamatláb esetében alacsony kamatlábakra, a hároméves lejáratú JPY LIBOR kamatláb esetében pedig magas kamatlábakra vonatkozott (a megtámadott határozat (155) preambulumbekezdése).

147 A Bizottság ezenkívül támaszkodott R. és G., az Icap személyi állományának tagjai közötti olyan üzenetváltásra, amely a fenti 15. pontban említett, 2010. június 1-jén kelt hírlevél kiigazítására vonatkozott (a megtámadott határozat (157) preambulumbekezdése), valamint egy 2010. június 2-án lezajlott olyan párbeszédre, amelynek során R. arról tájékoztatja H.-t, most már a Citi kereskedőjét, hogy G. átvezette a kért módosításokat (az említett határozat (156) preambulumbekezdése).

148 A megtámadott határozat végül említést tesz egy 2010. június 7-i párbeszédről, amelynek során H., most már a Citi kereskedője azt kérte R.-től, az Icap személyi állományának egyik tagjától, hogy ebben a hónapban legyenek alacsonyak a kamatlábak (a (158) preambulumbekezdés) (a továbbiakban: 2010. június 7-i párbeszéd). Meg kell állapítani, hogy e párbeszéd során az Icap világosan utalt arra, hogy a Citi, a DB és a UBS között összejátszás áll fenn.

149 A Bizottság a megtámadott határozatnak „A Citi/UBS jogsértés Icap általi elősegítése" című 5.3.7. pontjában kizárólag a fenti 146. és 147. pontban említett elemekre támaszkodott (a (161)–(163) preambulumbekezdés), amennyiben e jogsértést illetően nem hivatkozott bizonyítékként a 2010. június 7-i párbeszédre.

150 Először is hangsúlyozni kell: az a központi elem, amelyen annak bizonyítása nyugszik, hogy az Icap tudott a DB és a UBS által a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértésben játszott szerepről, a 2010. április 7-i párbeszéd tartalmában nyilvánul meg.

151 Egyrészt meg kell állapítani, hogy e párbeszédben H., most már a Citi kereskedője, félreérthetetlenül kifejti R.-nek, az Icap személyi állománya egyik tagjának, hogy megállapodott a DB és az RBS két kereskedőjével annak érdekében, hogy elérje a Citi, a UBS és a DB által 2010 júniusát követően a JPY LIBOR panelhez benyújtott kamatlábak csökkentését.

152 Másrészt hangsúlyozni kell, hogy a felperesek a 2010. április 7-i párbeszédnek nem a versenyellenes tartalmát vitatják, hanem a Citi/UBS és a Citi/DB jogsértések vonatkozásában a bizonyító erejét, miközben a Bizottság e jogsértések megszűnésének időpontjaként az első esetben 2010. június 2-át, a második esetben pedig 2010. június 7-ét, vagyis olyan időpontokat vett alapul, amelyek megelőzik a kamatlábaknak a 2010. április 7-i párbeszédben előirányzott csökkentését, amely a 2010 júniusát követő időszakra vonatkozott.

153 Jóllehet igaz, mint azt lényegében a Bizottság is hangsúlyozza, hogy a 2010. április 7-i párbeszéd elegendő annak bizonyításához, hogy az Icap tudott a JPY LIBOR kamatlábak megváltoztatására irányuló összejátszásról, következésképpen pedig a Citi, a DB és a UBS közötti jogsértő magatartás fennállásáról, ez nem változtat azon, hogy az említett magatartás eltérő jogsértési időszakot érintett azokhoz képest, amelyeket a Bizottság a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértések vonatkozásában megállapított, amelyek kapcsán azt kifogásolják az Icappel szemben, hogy elősegítette azokat.

154 Márpedig az ítélkezési gyakorlat szerint valamely jogsértés időtartama szerves részét képezi a jogsértésnek, és mint ilyen, elválaszthatatlan a jogsértés bármilyen megállapításától (2006. november 16-i Peróxidos Orgánicos kontra Bizottság ítélet, T-120/04, EU:T:2006:350, 21. pont).

155 Következésképpen a fentiekből azt kell levezetni, hogy a 2010. április 7-i párbeszéd más jogsértésre vonatkozott, mint a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés, amelyek kapcsán azt kifogásolják az Icappel szemben, hogy elősegítette azokat, önmagában pedig e párbeszéd nem bizonyíthatja, hogy az Icap tudott ez utóbbi jogsértésekről.

156 Másodszor, a megtámadott határozatban kiemelt egyéb bizonyítékokat illetően különbséget kell tenni a Citi/DB jogsértés és a Citi/UBS jogsértés között.

157 Ami a Citi/DB jogsértést illeti, amennyiben a Bizottság bizonyítékként a 2010. június 7-i párbeszédre hivatkozik, amelyben az Icap maga is a Citi, a UBS és a DB összehangolt beavatkozására utal, ebből szükségképpen az következik, hogy az Icapnek a Citi és a DB közötti összejátszás fennállásáról való tudomása a jogilag megkövetelt módon bizonyítást nyert.

158 A Citi/UBS jogsértés fennállását illetően meg kell állapítani, hogy a Bizottság e jogsértés megszűnésének időpontjaként 2010. június 2-át vette alapul, ezért pedig nem hivatkozik bizonyítékként a 2010. június 7-i párbeszédre.

159 A fentiekből levezethető, hogy a Citi/UBS jogsértést illetően a Bizottság nem szolgál semmilyen bizonyítékkal, amely alátámaszthatná, hogy az Icap tudott a Citi és a UBS közötti összejátszásról.

160 Ugyanakkor meg kell vizsgálni, hogy az Icapnek, miután a 2010. április 7-i párbeszédben tájékoztatást kapott a Citi, a UBS és a DB jövőbeli összehangolt műveleteiről, a fenti 100. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében nem kellett volna-e „észszerűen előre látnia”, hogy azon kérelmek közül, amelyeket a Citi 2010. május 18-tól kezdve hozzá intézett, bizonyos kérelmek az érintett bankok közötti összejátszás végrehajtásának kereteibe illeszkedtek.

161 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a 2010. április 7-i párbeszéd egészében történő olvasata azt a benyomást kelti, hogy a Citi, a UBS és a DB által követett, az Icap tudomására hozott cél arra irányult, hogy a JPY LIBOR kamatlábak némelyike decemberig essen vissza, majd emelkedjenek, legalábbis azok, amelyek három hónapos lejáratúak.

162 Következésképpen meg kell vizsgálni, hogy a H., most már a Citi kereskedője által R.-hez, az Icap személyi állományának egyik tagjához a jogsértési időszak során intézett bizonyos kérelmek alapján az Icapnek észszerűen arra kellett volna-e következtetnie, hogy e kérelmek az érintett bankok közötti, a 2010. április 7-i párbeszédben említett összejátszás előkészítésének kereteibe illeszkedtek.

163 Meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (161)–(163) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a hároméves lejáratú magas kamatlábakra tett utalás kivételével azok a kérelmek, amelyeket H., most már a Citi kereskedője 2010. május 18. és 2010. május 23. között az Icaphez intézett, a kamatlábak alacsonyan tartására irányultak. Következésképpen az Icap észszerűen előre láthatta, hogy az április és május során hozzá intézett, a JPY LIBOR kamatlábak csökkenésére vagy stabilizálására irányuló kérelmek a Citi, a DB és a UBS közötti, a 2010. április 7-i párbeszédben az Icap tudomására hozott összejátszás előkészítésének kereteibe illeszkedik.

164 Következésképpen a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértéseket illetően az első kifogást el kell utasítani.

2) A harmadik kifogásról, amely azt vitatja, hogy az Icap hozzájárult volna az érintett bankok által követett közös célokhoz

165 A harmadik kifogásban a felperesek lényegében azt állítják, hogy a szóban forgó öt jogsértés keretében az Icappel szemben kifogásolt magatartás túlságosan eltér az érintett bankok esetében megállapított magatartástól ahhoz, hogy a fenti 100. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében vett közös célok fennállására lehessen következtetni. Mivel a megtámadott határozatot a fenti 133–145. pontban kifejtett indokok alapján meg kell semmisíteni annyiban, amennyiben az megállapítja az Icapnek a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételét, a jelen kifogást elegendő a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, valamint a UBS/DB, a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés vonatkozásában megvizsgálni.

166 A felperesek lényegében úgy vélik, hogy a fenti 165. pontban említett négy jogsértés mindegyike vonatkozásában meg kell különböztetni egymástól egyrészt az egyes jogsértésekkel érintett két-két bank azon magatartását, amely a JPY LIBOR panelhez benyújtott saját ajánlataik manipulációjára vonatkozik, másrészt pedig az Icappel szemben kifogásolt azon magatartást, amelynek tárgya az egyéb bankok által az említett panelhez benyújtott ajánlatok manipulációjára irányuló kísérlet. A felperesek ezenkívül emlékeztetnek arra, hogy e jogsértések mindegyike esetében az érintett két bank közül az egyik nem tudott az Icap által játszott szerepről.

167 A felperesek azt állítják, hogy a Bizottság tévesen állapította meg, hogy a fenti 166. pontban említett két magatartás egy és ugyanazon jogsértés részét képezi. Így a japán jen alapú kamatláb-derivatívák piacán a verseny korlátozására vagy torzítására, illetve a JPY LIBOR megváltoztatására irányuló közös céllal kapcsolatos utalások homályosak, tévesek és nincsenek alátámasztva. A felperesek hozzáteszik, hogy az a körülmény, hogy H. kivételével e két magatartásban nem ugyanazok a résztvevők működtek közre, olyan objektív indoknak minősül, amelynek alapján megállapítható, hogy e magatartások két külön eseményt képeznek. Hasonlóképp, a felperesek úgy vélik, hogy az e két magatartásban alkalmazott módszerek alapvetően különböznek, ami kizárja, hogy azok ugyanazon jogsértés körébe tartozzanak.

168 A felperesek ezenkívül előadják, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárás során tartott találkozó során kötelezettséget vállalt arra, hogy a megtámadott határozatban nem támaszkodik arra a kifogásra, amely szerint az Icap felerősítette a szóban forgó jogsértések hatásait. A válaszban azt kifogásolják, hogy a Bizottság e találkozóról nem készített jegyzőkönyvet, és azt indítványozzák, hogy a Bizottság bocsássa a Törvényszék rendelkezésére az e találkozó előkészítése során általa készített jegyzeteket, lényegében pedig úgy vélik, hogy az ilyen kötelezettségvállalás be nem tartása a jogos bizalom elvének megsértésével egyenlő.

169 A Bizottság e kifogás elutasítását kéri.

170 Először is meg kell állapítani, hogy a fenti 165. pontban említett négy jogsértés vonatkozásában a Bizottság azt kifogásolta, hogy az Icap többek között a fenti 15. pontban említett hírlevél módosításával befolyásolta a JPY LIBOR panel tagjainak minősülő bizonyos bankok kamatláb-ajánlatainak mértékét (lásd a fenti 15–16. pontot), továbbá hogy e magatartás megtörténtét a felperesek nem vitatják.

171 Másodszor, nyilvánvaló, hogy az Icappel szemben kifogásolt magatartás, valamint az érintett bankokkal szemben kifogásolt magatartás között egymást kiegészítő viszony áll fenn, mivel a JPY LIBOR kamatlábakat a JPY LIBOR panel tagjainak minősülő bankok ajánlataiból kiindulva számítják ki. Ezért nagyon csekély lett volna annak valószínűsége, hogy sikerül megváltoztatni e kamatlábakat, ha a fenti 165. pontban említett négy jogsértés kizárólag azon alapult volna, hogy az egyes jogsértésekkel érintett két-két bank ajánlatait egymáshoz igazítják. Ebből következik, hogy az Icap központi szerepet játszott e jogsértések végrehajtásában azáltal, hogy az említett panelnél az érintett bankok által kívánt irányban befolyásolt bizonyos ajánlatokat.

172 A Bizottság tehát helyesen állapította meg, hogy az Icappel szemben kifogásolt magatartás hozzájárult a fenti 165. pontban említett négy jogsértés mindegyikével érintett bankok közös céljaihoz.

173 E következtetést nem vonja kétségbe a felperesek által arra alapított érvelés, amely szerint jogosan bíztak abban, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem hivatkozik a JPY LIBOR manipulációival járó hatásoknak az Icap általi felerősítésére.

174 A fenti érvelés olyan biztosítékok fennállásán alapul, amelyeket állítólag a Bizottság tisztviselői nyújtottak az Icap képviselőinek egy olyan találkozó során, amelyre a kifogásközlést követően került sor.

175 Ugyanakkor anélkül, hogy szükséges lenne felvetni azt a kérdést, hogy a Bizottság által tartott találkozó informális keretei között nyújtott biztosítékok olyan jellegűek-e, hogy a felperesek esetében jogos bizalmat keletkeztessenek, elegendő megjegyezni, hogy ez az érvelés ténybeli szempontból téves előfeltevésen alapul. A C.1. mellékletből – amely a felperesek által benyújtott és a képviselőik által e találkozó során készített kézírásos feljegyzésekből áll – kitűnik, hogy a Bizottság ilyen biztosítékokat csak a bírság számításával összefüggésben nyújtott, nem pedig jogsértés fennállásának elismerése keretében. A három feljegyzés-sorozat közül ugyanis mindegyik bizonyítja, hogy e kérdést a bírság összegével kapcsolatos megbeszélés során és a kifogásközlés 248. pontjában használt fogalmakra reagálva érintették, amely pont az említett számításra vonatkozott.

176 A harmadik kifogást ezért el kell utasítani, anélkül hogy el kellene rendelni a felperesek által indítványozott pervezető intézkedést.

3) A második kifogásról, amely azt vitatja, hogy az Icapnek szándékában állt volna hozzájárulni az érintett bankok közös céljainak megvalósításához

177 A második kifogásban a felperesek azt állítják, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy az Icapnek szándékában állt volna hozzájárulni az érintett bankoknak az öt jogsértés keretében közös céljaihoz. A fenti 165. pontban kifejtettekkel azonos okokból elegendő a jelen kifogást csak a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, valamint a UBS/DB, a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés tekintetében megvizsgálni.

178 A bizonyítékokból az Icapnek csak az a szándéka tűnik ki, hogy megfeleljen egy olyan kereskedő elvárásainak, aki az egyik tőzsdeügynökének az egyetlen ügyfele. A felperesek azt állítják, hogy a Bizottság érvelése arra irányul, hogy kétségbe vonja a szándékkal kapcsolatos, a vonatkozó ítélkezési gyakorlatban meghatározott kritériumot.

179 A Bizottság a jelen kifogás elutasítását kéri.

180 Mivel egyrészt a fennmaradó négy jogsértés vonatkozásában a Bizottság helyesen állapította meg, hogy az Icap tudott az érintett bankok közötti összejátszás fennállásáról, másrészt pedig megállapítást nyert, hogy az érintett bankok magatartása és az Icap magatartása között nagyon jelentős kiegészítő viszony állt fenn, mindebből szükségképpen az következik, hogy az Icapnek szándékában állt hozzájárulni az említett bankok közös céljainak megvalósításához.

181 Meg kell ugyanis állapítani, hogy a felperesek érvelése azon alapul, hogy összekeverik az Icap indítékait – amelyek ténylegesen irányulhattak arra, hogy teljesíteni kívánta az egyik kereskedő kéréseit – az arról való tudomással, hogy a magatartásának célja a JPY LIBOR kamatlábak manipulációjának azáltal történő elősegítése volt, hogy a JPY LIBOR panelhez benyújtott ajánlatokat a jogsértéssel érintett bankok által kívánt irányba befolyásolja.

182 Következésképpen a második kifogást el kell utasítani.

b) *A harmadik, arra alapított részről, hogy tévesek a megtámadott határozat arra vonatkozó indokai, hogy az Icap bizonyos bankok ajánlatainak befolyásolására használta fel a kapcsolatait*

183 A jelen részben – amely csak a 2007. évi UBS/RBS jogsértést, valamint a Citi/UBS és a Citi/DB jogsértést érinti – a felperesek azt vitatják, ahogyan a Bizottság az Icapnek az ügyfeleivel folytatott bizonyos üzenetváltásait értelmezte. Egyrészt, a Bizottság nem magyarázza meg, hogy a bizonyítékként figyelembe vett üzenetváltások az érintett jogsértések szempontjából mennyiben relevánsak. Másrészt, a Bizottság félreértelmezte az említett üzenetváltások tartalmát, amelyek nem tárnak fel a többi bank által a JPY LIBOR panelhez benyújtott ajánlatok manipulálására irányuló szándékot.

184 A Bizottság a jelen rész elutasítását kéri.

185 A 2007. évi UBS/RBS jogsértés keretében a Bizottság a megtámadott határozat (79) preambulumbekezdésének a) pontjában megállapította, hogy az Icap 2007. október 24-én arra használta a kapcsolatait, hogy megkísérelje befolyásolni a panel egyik bankjának a magatartását. A Citi/UBS és a Citi/DB jogsértés keretében a Bizottság az említett határozat (83) preambulumbekezdésének a) pontjában ugyanilyen magatartást állapított meg, amelyre 2010. április 30-án került sor.

186 A jelen ügyben elegendő hangsúlyozni egyrészt, hogy a megtámadott határozat (79) preambulumbekezdésének b) pontjából és (83) preambulumbekezdésének b) pontjából kitűnik: a Bizottság nem szorítkozott arra, hogy az Icap e három jogsértésben való részvételét egyedül a kapcsolatainak felhasználására alapítsa, hanem azt arra is alapította, hogy az Icap a fenti 15. pontban említett hírlevél útján megtévesztő információkat közölt a JPY LIBOR panel bankjaival, másrészt pedig, hogy a felperesek nem vitatják a Bizottság okfejtésének e vonatkozását.

187 Így, mivel a megtévesztő információk közlése önmagában bizonyíthatja az Icap e három jogsértésben való részvételét, a fenti 74. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján a jogalap e részét hatástalanként el kell utasítani.

c) *Az első, a jogbiztonság elvének megsértésére alapított részről*

188 A jelen részben a felperesek azt állítják, hogy az Icappel szemben alkalmazott „elősegítési” kritérium túl széles körű, új, továbbá sérti a jogbiztonság elvét. Az Icappel szemben alkalmazott „elősegítői” minősítés nem volt észszerűen levezethető a 2008. július 8-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítéletből (T-99/04, EU:T:2008:256), ezért ellentétes mind a jogbiztonság elvével, mind pedig a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvével.

189 A felperesek e tekintetben azt állítják, hogy az „elősegítés” fogalma új keletű és kevéssé kidolgozott. Hozzáteszik, hogy az Icap helyzete határozottan különbözik attól a szereptől, amelyet AC-Treuhand mind a 2008. július 8-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (T-99/04, EU:T:2008:256) alapjául szolgáló ügyben, mind pedig a 2014. február 6-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (T-27/10, EU:T:2014:59) alapjául szolgáló ügyben játszott. Míg az AC-Treuhand lehetővé tette az összejátszást, addig az Icappel szemben csak azt kifogásolják, hogy az összejátszás kiszolgálása érdekében járt el, illetve hozzájárult ahhoz. E tekintetben a felperesek megjegyzik, hogy a jelen esetben az érintett bankok közötti összejátszás még akkor is fennállt volna, ha az Icap részéről nem történik semmilyen beavatkozás.

190 Valamely horizontális megállapodás „elősegítése” helyett az Icap szerepe inkább arra szorítkozott, hogy egy kereskedővel olyan vertikális korlátozást alkalmazzon, amely önmagában nem korlátozta és nem is torzította a versenyt. A felperesek hozzáteszik, hogy az összejátszásban részt vevő másik bank a szóban forgó hat jogsértés közül öt esetben nem is tudott az Icap közreműködéséről. A felperesek úgy vélik, hogy az „elősegítés” fogalmához hasonlóan széles körű kritérium alkalmazása különösen súlyos következményekkel jár az összejátszás szempontjából harmadik félnek minősülő vállalkozásokra nézve.

191 A Bizottság a jelen rész elutasítását kéri.

192 Mivel a megtámadott határozatot a fenti 133–145. pontban kifejtett indokok alapján meg kell semmisíteni annyiban, amennyiben az megállapítja az Icapnek a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételét, a jogalap jelen részét elegendő a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, valamint a UBS/DB, a Citi/RBS, a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés vonatkozásában megvizsgálni.

193 Emlékeztetni kell arra, hogy a jogbiztonság elve többek között megköveteli, hogy a jogszabályok egyértelműek, pontosak és hatásaikat illetően előre láthatók legyenek, különösen olyankor, amikor a magánszemélyekre és vállalkozásokra nézve kedvezőtlen következményeik lehetnek (lásd: 2015. december 17-i X-Steuerberatungsgesellschaft ítélet, C-342/14, EU:C:2015:827, 59. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

194 A büntetőjog területén a jogbiztonság elve különösen kifejezésre jut a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvében, amelyről az Alapjogi Charta 49. cikkének (1) bekezdése rendelkezik (lásd ebben az értelemben: 2008. június 3-i Intertanko és társai ítélet, C-308/06, EU:C:2008:312, 70. pont), és amely magában foglalja, hogy a törvény egyértelműen meghatározza a jogsértéseket és a hozzájuk kapcsolódó büntetéseket, amely feltétel akkor teljesül, ha a jogalany – a releváns rendelkezés megfogalmazásából, szükség esetén a bíróságok által nyújtott értelmezés segítségével – megtudhatja, hogy mely cselekmények és mulasztások vonják maguk után a büntetőjogi felelősségét (lásd ebben az értelemben: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 40. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

195 A bűncselekmények és büntetések törvényességének elvét következésképpen nem lehet úgy értelmezni, hogy az tiltja a büntetőjogi felelősség szabályainak esetről esetre bírói értelmezés útján történő fokozatos világossá tételét, feltéve hogy az eredmény a jogsértés elkövetésekor észszerűen előre látható, tekintettel különösen a szóban forgó jogi rendelkezéssel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatban ebben az időszakban figyelembe vett értelmezésre (lásd: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 41. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

196 Az előreláthatóság fogalmának hatálya nagymértékben a kérdéses szöveg tartalmától, a vonatkozó jogterülettől, valamint címzettjei számától és minőségétől függ. A törvény előreláthatóságával nem ellentétes, hogy az érintett személynek világos jogi tanácsokért kelljen folyamodnia ahhoz, hogy az adott ügy körülményei között észszerű szinten felmérhesse, hogy bizonyos cselekménynek milyen következményei lehetnek. Ez különösen igaz a szakmai tevékenységet ellátó személyek esetében, akik megszokták, hogy foglalkozásuk gyakorlásakor nagy gondossággal kell eljárniuk. Ezért elvárható tőlük az, hogy különös gondossággal értékeljék a foglalkozásukkal járó veszélyeket (lásd: 2015. október 22-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet, C-194/14 P, EU:C:2015:717, 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

197 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy az Icapnek – szükség esetén azt követően, hogy világos jogi tanácsokhoz folyamodott – számítania kellett volna arra, hogy a magatartását összeegyeztethetetlennek nyilvánítják az uniós versenyjogi szabályokkal, tekintettel különösen a „megállapodás” és az „összehangolt magatartás” fogalmainak a Bíróság ítélkezési gyakorlatából eredő tág terjedelmére.

198 Ami a felperesek azon érvelését illeti, amelyben az Icap által a szóban forgó jogsértésekben játszott szerepet azáltal próbálják kisebbíteni, hogy azt összehasonlítják a 2008. július 8-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (T-99/04, EU:T:2008:256), valamint a 2014. február 6-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (T-27/10, EU:T:2014:59) alapjául szolgáló ügyek tárgyát képező kartellekben az AC-Treuhandra háruló szereppel, éppen ellenkezőleg azt kell hangsúlyozni, hogy e részvétel az említett jogsértések némelyike szempontjából mennyire fontos volt. Mivel ugyanis a JPY LIBOR kamatlábakat a panel tagjainak ajánlataiból kiindulva számítják ki, az a befolyás, amelyet az Icap a fenti 15. pontban említett

hírlevél útján gyakorolt az említett panel tagjainak minősülő ügyfeleire, lehetővé tette, hogy az említett kamatlábak manipulációinak terjedelme sokkal szélesebb körű legyen, mint amilyen akkor lett volna, ha e manipulációk csak az egyes jogsértésekkel érintett két-két bank ajánlataira korlátozódtak volna.

199 Következésképpen a jogalap első részét el kell utasítani.

200 Az eddigiekre tekintettel a jelen jogalapnak a 2008. évi UBS/RBS jogsértést illetően helyt kell adni, ezt meghaladó részében pedig e jogalapot el kell utasítani.

3. A harmadik, a szóban forgó jogsértések időtartamának téves jellegére alapított jogalapról

201 A felperesek azt kifogásolják, hogy a Bizottság nem szolgált olyan bizonyítékkal, amely igazolná a szóban forgó jogsértések időtartamának meghatározását. A felperesek szerint a Bizottság nem bizonyítja egyrészt, hogy az Icap említett jogsértésekben való részvétele ugyanannyi ideig tartott, mint az érintett bankok részvétele, másrészt pedig, hogy e részvétel megszakítás nélkül folytatódott azon időpontok között, amelyek vonatkozásában a Bizottság úgy véli, hogy bizonyítékai vannak. Közelebbről, a Bizottságnak azt kellene bizonyítania, hogy az Icap minden egyes jogsértés esetében a megállapított teljes időszak során folyamatosan tudott az érintett bankok jogsértő magatartásáról.

202 Ez mind a kamatlábak meghatározására irányuló számítások napi jellegére, mind pedig arra tekintettel is annál inkább szükséges, hogy a Bizottság elismerte, hogy az Icap nem tudott az érintett bankok által elfogadott összes intézkedésről. A felperesek ezenkívül lényegében kiemelik, hogy a UBS, majd a Citi egyoldalú kérelmeinek tartalma sokféle, sőt egymásnak ellentmondó volt, annak hangsúlyozása érdekében, hogy az Icap észszerűen vélhette úgy, hogy azok nem illeszkednek az érintett bankok jogsértő magatartásába.

203 A Bizottság azt állítja, hogy a megtámadott határozatban előadott bizonyítékok mind a szóban forgó jogsértések fennállása, mind pedig azok időtartama szempontjából relevánsak. E bizonyítékokból kitűnik, hogy olyan rendszeres kapcsolatfelvételek történtek, amelyekre az érintett bankok szükségletei szerint időszakosan került sor. Ezért mesterkélt lenne a szorosan egymáshoz kapcsolódó események sorozatát néhány napig tartó egyedi esetekre szétbontani csupán azzal az indokkal, hogy a JPY LIBOR kamatlábakat napi szinten határozzák meg. A Bizottság e tekintetben utal a megtámadott határozat (234) preambulumbekezdésének c) pontjában előadott érvelésre, továbbá emlékeztet arra, hogy bizonyítást nyert az Icapnek az érintett jogsértésekkel követett közös célokhoz való szándékos csatlakozása.

204 A Bizottság azt is hangsúlyozza, hogy a szóban forgó jogsértések mindegyike vonatkozásában az összes érintett bank elismerte ugyanazt az időtartamot, mint amelyet az Icappel szemben megállapítottak, továbbá hogy minden egyes jogsértés kapcsán egy-egy érintett bank elismerte az Icap által játszott szerepet. Mindez irrelevánssá teszi az arra alapított érvelést, hogy az Icap feltételezhette, hogy egy rövid kezdeti időszak után minden egyes jogsértés befejeződött.

205 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének megsértése nemcsak elszigetelt cselekmény eredménye lehet, hanem cselekmények sorozata, vagy akár folyamatos magatartás eredménye is, miközben a cselekmények sorozata vagy a folytatólagos magatartás egyes elemei önmagukban is az e rendelkezés megsértésének minősülhetnek. Így, amennyiben a különböző cselekmények – azonos, a közös piacon belüli versenyt torzító tárgyuk alapján – „átfogó terv” keretébe illeszkednek, a Bizottság az e cselekmények miatti felelősséget jogszerűen róhatja fel az összességében figyelembe vett jogsértésben való részvétel alapján (lásd: 2015. június 24-i Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce ítélet, C-293/13 P és C-294/13 P, EU:C:2015:416, 156. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

206 Az a vállalkozás, amely ilyen egységes és összetett jogsértésben a saját magatartása révén vett részt, amely magatartás az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett versenyellenes célú megállapodás vagy összehangolt magatartás fogalmába tartozik, és amely a jogsértés egészének megvalósításához való hozzájárulásra irányul, az említett jogsértésben való részvételének teljes időszakát illetően felelősségre vonható azon magatartásokért is, amelyeket ugyanezen jogsértés keretében más vállalkozások tanúsítottak. Ez a helyzet áll fenn akkor, ha bizonyított az, hogy az említett vállalkozás saját magatartásával hozzá kívánt járulni a valamennyi résztvevő által követett közös célokhoz, és tudomása volt a más vállalkozások által azonos célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított jogsértő magatartásokról, illetve e magatartásokat észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni (lásd: 2015. június 24-i Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce ítélet, C-293/13 P és C-294/13 P, EU:C:2015:416, 157. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

207 Így lehetséges, hogy valamely vállalkozás közvetlenül részt vett az egységes és folyamatos jogsértést képező versenyellenes magatartások összességében, amely esetben a Bizottság jogosult megállapítani az összes magatartásért, és ennélfogva az e jogsértés egészéért fennálló felelősségét. Az is megtörténhet, hogy valamely vállalkozás csupán az egységes és folyamatos jogsértést képező versenyellenes magatartások egy részében vett közvetlenül részt, ám tudomása volt a kartell többi résztvevője által azonos célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított többi jogsértő magatartásról, illetve e magatartásokat észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni. Ilyen esetben a Bizottság jogosult arra, hogy az ilyen jogsértést képező versenyellenes magatartások összességéért és következésképpen a jogsértés egészéért fennálló felelősséget is betudja e vállalkozásnak (lásd: 2015. június 24-i Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce ítélet, C-293/13 P és C-294/13 P, EU:C:2015:416, 158. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

208 Amennyiben viszont a vállalkozás közvetlenül részt vett egy vagy több, egységes és folyamatos jogsértést képező versenyellenes magatartásban, ám nem bizonyított, hogy saját magatartásával hozzá kívánt volna járulni a kartell többi résztvevője által követett közös célokhoz, és hogy tudomása lett volna az e résztvevők által azonos célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított többi jogsértő magatartásról, illetve hogy e magatartásokat észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni, a Bizottság csak arra jogosult, hogy az olyan magatartásokért fennálló felelősségét tudja be e vállalkozásnak, amelyekben közvetlenül részt vett, valamint az olyan, a többi résztvevő által az övével azonos célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított magatartásokért, amelyekkel kapcsolatban bizonyított, hogy azokról tudomása volt, vagy azokat észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni (lásd: 2015. június 24-i Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce ítélet, C-293/13 P és C-294/13 P, EU:C:2015:416, 159. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

209 A jelen ügyben a szóban forgó jogsértések időtartamának meghatározása érdekében a Bizottság azok egységes és folyamatos jogsértésként minősítésére támaszkodott, mint az kitűnik a megtámadott határozat (210)–(217) preambulumbekezdéséből. Az említett határozat
(234) preambulumbekezdésének c) pontjában a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az előadott bizonyítékok alátámasztják, hogy a különböző résztvevők szükségletei szerint időszakosan rendszeres kapcsolatfelvételekre került sor, ebből pedig azt vezette le, hogy mesterkélt lenne azokat néhány napig tartó egyedi esetekre szétbontani azzal az indokkal, hogy a JPY LIBOR kamatlábak meghatározásának folyamata napi rendszerességű. E határozat (234) preambulumbekezdésének d) pontjában a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az UBS – majd a Citi – és a másik érintett bank közötti kapcsolatfelvételekről való tudomás magában foglalta, hogy az Icapnek módjában állt feltételezni, hogy a UBS, majd a Citi javára végzett összes rutinszerű cselekménye az e bankok és az említett jogsértésekkel érintett többi bank közötti mechanizmus támogatását is szolgálhatja.

210 A felperesek érvelése két kifogásra osztható. Vitatják egyrészt az Icap bizonyos olyan magatartásainak relevanciáját, amelyekre a Bizottság támaszkodott, másrészt pedig azt, hogy a Bizottság olyan időközöket is belefoglalt a jogsértési időszakokba, amelyek kapcsán semmilyen bizonyítékkal nem szolgált az Icap részvételéről.

211 Mivel a megtámadott határozatot a fenti 133–145. pontban kifejtett indokok alapján meg kell semmisíteni annyiban, amennyiben az megállapítja az Icapnek a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételét, a jelen jogalapot elegendő a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, valamint a UBS/DB, a Citi/RBS, a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés vonatkozásában megvizsgálni.

212 Két bevezető megjegyzést kell tenni, mielőtt a Bizottság által megállapított egyes jogsértési időszakok vonatkozásában vizsgálni lehetne a megtámadott határozat jogszerűségét.

213 Az első kifogást illetően emlékeztetni kell a fenti 105. pontban tett azon megállapításra, amely azon alapul, hogy a Bizottság az Icap és a UBS, majd az Icap és a Citi között nem állapította meg olyan önálló jogsértések fennállását, amelyeknek az lett volna a céljuk, hogy a UBS, majd a Citi érdekeivel összhangban manipulálják a szóban forgó JPY LIBOR kamatlábak mértékét azáltal, hogy az Icap téves információkat terjeszt. A Bizottság olyan jogsértéseknek az Icap általi végrehajtására támaszkodott, amelyeket minden egyes alkalommal két-két bank határozott el. Következésképpen a fenti 119–121. pontban kifejtettekhez hasonló okok alapján az Icap említett jogsértésekben való részvételének bizonyítékaként csak azok a bizonyítékok vehetők figyelembe, amelyek alátámaszthatják, hogy az Icap tudott arról, illetve észszerűen előre láthatta, hogy a UBS, majd a Citi által hozzá intézett kérelmek az egyes jogsértésekkel érintett két-két bank közös céljainak kereteibe illeszkedtek.

214 A második kifogást illetően meg kell állapítani, hogy a felperesek érvelése lényegében azon a körülményen alapul, hogy a JPY LIBOR kamatlábakat napi rendszerességgel fogadják el, következésképpen pedig a manipulációt minden egyes napon gyakorolni kell ahhoz, hogy az folyamatosan kifejthesse hatásait.

215 Meg kell állapítani, hogy az ilyen érvelés azon megállapítás megalapozottságának vitatásával egyenértékű, hogy az Icapnek a szóban forgó, a Bizottság által megállapított jogsértésekben való részvétele folyamatos jellegű.

216 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy valamely egységes jogsértés a körülményektől függően lehet folyamatos vagy ismétlődő.

217 Ugyanis, jóllehet az egységes jogsértés fogalma olyan helyzetre vonatkozik, amelyben több vállalkozás egy folyamatos, a verseny torzítására irányuló gazdasági célt követő magatartásból álló jogsértésben, vagy akár olyan egyedi jogsértésekben vett részt, amelyek összekapcsol egymással a tárgyuk és az alanyaik azonossága, az elkövetés módszerei alapján az ilyen egységes jogsértés folyamatos vagy ismétlődő jogsértésnek minősíthető (lásd ebben az értelemben: 2013. május 17-i Trelleborg Industrie és Trelleborg kontra Bizottság ítélet, T-147/09 és T-148/09, EU:T:2013:259, 85. és 86. pont; 2015. június 16-i FSL és társai kontra Bizottság ítélet, T-655/11, EU:T:2015:383, 484. pont).

218 A folyamatos jogsértés tekintetében az átfogó terv fogalma még akkor is lehetővé teszi a Bizottság számára annak vélelmezését, hogy a jogsértés elkövetése nem szakadt meg, ha bizonyos időszak vonatkozásában nem rendelkezik bizonyítékkal az érintett vállalkozás e jogsértésben való részvételére, amennyiben e vállalkozás ezen időszakot megelőzően és azt követően részt vett a jogsértésben, továbbá amennyiben nem léteznek olyan bizonyítékok vagy valószínűsítő körülmények, amelyek alapján feltételezni lehetne, hogy a jogsértés a vállalkozást illetően megszakadt. Ilyen esetben a Bizottság a teljes jogsértési időszak vonatkozásában jogosult bírságot kiszabni, ideértve azt az időszakot is, amelynek vonatkozásában nem rendelkezik bizonyítékkal az érintett vállalkozás részvételére (lásd

ebben az értelemben: 2013. május 17-i Trelleborg Industrie és Trelleborg kontra Bizottság ítélet, T-147/09 és T-148/09, EU:T:2013:259, 87. pont; 2015. június 16-i FSL és társai kontra Bizottság ítélet, T-655/11, EU:T:2015:383, 481. pont).

219 Ugyanakkor a jogbiztonság elve megköveteli, hogy a jogsértés időtartamát közvetlenül megalapozó bizonyítékok hiányában a Bizottság legalábbis egymáshoz időben kellően közeli tényekre vonatkozó bizonyítékokra támaszkodjon ahhoz, hogy észszerűen elfogadható legyen az, hogy e jogsértés megszakítás nélkül folytatódott a két meghatározott időpont között (lásd: 2015. június 16-i FSL és társai kontra Bizottság ítélet, T-655/11, EU:T:2015:383, 482. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

220 Bár a jogsértő magatartás két megnyilvánulását elválasztó időszak releváns kritériumot jelent a jogsértés folyamatos jellegének bizonyításakor, azon kérdés, hogy az említett időszak elegendően hosszú-e a jogsértés megszakításához, vagy sem, nem vizsgálható absztrakt módon. Épp ellenkezőleg, a kérdéses kartell működésével összefüggésben kell értékelni (lásd: 2015. június 16-i FSL és társai kontra Bizottság ítélet, T-655/11, EU:T:2015:383, 483. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

221 Végül, amennyiben megállapítható, hogy a vállalkozás jogsértésben való részvétele megszakadt, továbbá hogy a vállalkozás a megszakadást megelőzően és azt követően részt vett a jogsértésben, e jogsértés ismétlődőnek minősíthető, amennyiben – a folyamatos jogsértéshez hasonlóan – létezik a vállalkozás által a megszakadás előtt és után követett egységes cél, ami levezethető a szóban forgó célok és magatartások, az érintett termékek, az összejátszásban részt vevő vállalkozások, az összejátszás fő végrehajtási módjai, a vállalkozások nevében eljáró természetes személyek, végül pedig az említett magatartások földrajzi kiterjedésének azonosságából. A jogsértés tehát egységes és ismétlődő, és jóllehet a Bizottság az egész jogsértési időszak vonatkozásában bírságot szabhat ki, ezt nem teheti meg azon időszak vonatkozásában, amelynek során a jogsértés megszakadt (2013. május 17-i Trelleborg Industrie és Trelleborg kontra Bizottság ítélet, T-147/09 és T-148/09, EU:T:2013:259, 88. pont; 2015. június 16-i FSL és társai kontra Bizottság ítélet, T-655/11, EU:T:2015:383, 484. pont).

222 A jelen esetben a szóban forgó jogsértések működésének összefüggései kapcsán – amely releváns annak mérlegelése szempontjából, hogy a jogsértő magatartás két megnyilvánulását elválasztó időszak a fenti 220. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján magában foglalja-e valamely vállalkozás részvételének megszakadását – ténylegesen figyelembe kell venni a JPY LIBOR kamatlábak meghatározásának napi rendszerességét. Ebből szükségképpen az következik, hogy az említett kamatlábak manipulációjának hatásai időben korlátozottan érvényesülnek, és e manipulációknak ismétlődniük kell ahhoz, hogy az említett hatások fennmaradjanak.

223 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy olyan körülmények között, amikor valamely megállapodás vagy összehangolt magatartás fenntartása egyedi határozott intézkedéseket követel meg, a Bizottság nem vélelmezheti a kartell fenntartását, ha nincs bizonyítéka az említett intézkedések elfogadására (lásd ebben az értelemben: 2000. március 15-i Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság ítélet, T-25/95–T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 és T-104/95, EU:T:2000:77, 2803 és 2804. pont).

224 A fentiekből következik, hogy az Icap egységes és folyamatos jogsértésekben való részvételének, következésképpen pedig az összes jogsértési időszakban fennálló felelősségének bizonyítása magában foglalta, hogy a Bizottság olyan határozott intézkedéseket emeljen ki, amelyeket az Icap még ha nem is napi rendszerességgel, de legalábbis kellően rövid időközönként fogadott el. Ellenkező esetben a Bizottságnak egységes és ismétlődő jogsértések fennállását kellett volna megállapítania, és az Icappel szemben megállapított jogsértési időszakokba nem foglalhatta volna bele azokat az időközöket, amelyek vonatkozásában nem rendelkezik bizonyítékokkal az Icap részvételéről.

225 A szóban forgó jogsértések mindegyike vonatkozásában együtt kell megvizsgálni a felperesek által előadott két kifogást.

a) Az Icap által a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben való részvétel időtartamáról

226 Ami a 2007. évi UBS/RBS jogsértés vonatkozásában az Icappel szemben megállapított jogsértési időszakot illeti, mint azt a fenti 128–131. pont már kifejtette, az Icapnek a UBS és az RBS közös céljairól való tudomása egyedül a 2007. augusztus 14-i, a megtámadott határozat (106) preambulumbekezdésében említett párbeszéden alapul. Márpedig, jóllehet e párbeszéd alapján az Icap érzékelhette a UBS és az RBS közötti jogsértés fennállását, továbbra is érvényes, hogy az e párbeszédben foglalt információ kétszeresen is korlátozott volt. Egyrészt, ez az információ csak a hat hónapra szóló JPY LIBOR kamatlábakra vonatkozó manipulációkat érintette. Másrészt, az említett információ e kamatlábnak kizárólag az emelésére irányuló manipulációra vonatkozott.

227 Először is meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (107) preambulumbekezdése kiemeli a H. által – aki ekkor a UBS kereskedője volt – R.-hez, az Icap személyi állományának egyik tagjához intézett azon kérelmeket, amelyeket 2007. augusztus 15-én, 16-án és 17-én terjesztett elő, és amelyek arra irányultak, hogy a hat hónapra szóló kamatlábak magasak legyenek. Meg kell állapítani, hogy e kérelmek megfelelnek a 2007. augusztus 14-i párbeszéd tartalmának, és mindegyik rövid időtartamba illeszkedik. Ebből szükségképpen az következik, hogy e kérelmek alkalmasak annak bizonyítására, hogy az Icap eddig az időpontig egységes és folyamatos jogsértésben vett részt.

228 Másodszor, meg kell ugyanakkor állapítani, hogy a Bizottság által az Icappel szemben ezt követően figyelembe vett bizonyítékok vagy a 2007. augusztus 14-i párbeszédben hivatkozottaktól eltérő lejáratú kamatlábakat, vagy pedig az említett párbeszéd tartalmával éppen ellentétes irányú kamatláb-manipulációkat érintenek.

229 Így a H. – aki ekkor a UBS kereskedője volt – által 2007. augusztus 20-án R.-hez, az Icap személyi állományának egyik tagjához intézett azon kérelem, amelyet a megtámadott határozat (107) preambulumbekezdése említ, arra irányult, hogy a három hónapra szóló JPY LIBOR kamatlábak magasak legyenek, miközben az Icapet csak olyan megállapodásról tájékoztatták a UBS és az RBS között, amely a hat hónapra szóló kamatlábak emeléséről szólt. Ráadásul a H. által 2007. augusztus 22-én R.-hez intézett, az említett határozat (108) preambulumbekezdésében hivatkozott kérelem a hat hónapra szóló JPY LIBOR esetében alacsony kamatlábakat kér, vagyis épp ellentétes a UBS és az RBS közötti megállapodás tartalmával, ahogyan azt az Icap tudomására hozták.

230 Így az Icap legalábbis 2007. augusztus 22-től észszerűen vélhette úgy, hogy a UBS/RBS jogsértés megszűnt. Következésképpen olyan utólagos információ hiányában, amelyet a UBS és az RBS közötti összejátszás folytatását vagy megismétlését illetően hoztak volna az Icap tudomására, az Icappel szemben nem kifogásolható, hogy ezen időponttól kezdve részt vett volna e jogsértésben.

231 Következésképpen a harmadik jogalapnak helyt kell adni, amennyiben a megtámadott határozat azt állapította meg, hogy az Icap 2007. augusztus 22. után részt vett a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben.

b) Az Icap által a Citi/RBS jogsértésben való részvétel időtartamáról

232 A Citi/RBS jogsértés vonatkozásában az Icappel szemben megállapított jogsértési időszakot illetően meg kell állapítani, hogy a felperesek nem vitatják az Icap említett jogsértésben való részvételét azon időpontok tekintetében, amelyekről a Bizottság bizonyítékokkal szolgál. A felperesek érvelése kizárólag annak vitatására irányul, hogy e részvétel a teljes megállapított jogsértési időszak vonatkozásában, vagyis 2010. március 3-tól június 22-ig folyamatos lett volna.

233 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a megtámadott határozatnak a Citi/RBS jogsértés Icap általi „elősegítésére” vonatkozó 5.3.5. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság csak a következő időpontok tekintetében szolgál bizonyítékkal: 2010. március 3. és 4. (a (142)–(144) preambulumbekezdés), 2010. április 28. és 29. (a (146) és (147) preambulumbekezdés), 2010. május 4. (a 149 preambulumbekezdés), 2010. május 12. (a (148) preambulumbekezdés), 2010. május 13. (a (149) preambulumbekezdés), 2010. május 25. (a (150) preambulumbekezdés), 2010. június 15. (a (151) preambulumbekezdés) és 2010. június 22. (a (152) preambulumbekezdés).

234 Először is, mivel az Icappel szemben kifogásolt valamennyi magatartás abból állt, hogy H. – most már a Citi kereskedője – kérelmére az Icap információkat szerezzen az RBS-től a JPY LIBOR panelhez benyújtandó jövőbeli ajánlatainak mértékére vonatkozóan, néha pedig befolyásolja azokat, ebből szükségképpen az következik, hogy e magatartások egy egységes jogsértés kereteibe illeszkednek.

235 Másodszor, a szóban forgó jogsértés esetében alkalmazott folyamatos jogsértésként minősítés megalapozottságát illetően meg kell állapítani, hogy jóllehet a Bizottság 2010. április 28-tól egészen június 22-ig bizonyítékkal szolgál az Icap rendszeres és viszonylag gyakori időközönként előforduló beavatkozására, semmilyen bizonyítékot nem terjeszt elő a 2010. március 5-től április 27-ig terjedő, vagyis több mint héthetes időszak vonatkozásában.

236 Ráadásul, jóllehet 2010. március 3-ra és 4-re vonatkozó bizonyítékok világosan alátámasztják, hogy H. – most már a Citi kereskedője – kérelmére az Icap beavatkozott annak érdekében, hogy elérje az RBS által a JPY LIBOR panelhez benyújtott ajánlatok csökkentését, ebből az is következik, hogy H. a három hónapra szóló JPY LIBOR egyszeri csökkenését akarta elérni abból a célból, hogy 2010. március 3-án javítsa a pozícióit. Ebből nem vezethető le olyan keretmegállapodás fennállása, amellyel az RBS elfogadta volna, hogy hosszabb időszakon át a H. által kívánt irányban módosítsa az ajánlatait.

237 A fentiekből következik, hogy a fenti 222–223. pontban kifejtett okokból, továbbá tekintettel többek között a JPY LIBOR kamatlábak meghatározásának napi jellegére, a Bizottságnak annak alapján, hogy ilyen hosszú időn keresztül nem voltak bizonyítékok az Icap beavatkozására, arra kellett volna következtetnie, hogy az Icap részvétele 201. március 5. és április 27. között megszakadt.

238 Következésképpen a harmadik jogalapnak helyt kell adni, amennyiben a megtámadott határozat azt állapította meg, hogy a felperesek 2010. március 5. és április 27. között részt vettek a Citi/RBS jogsértésben.

c) Az Icap által a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértésben való részvétel időtartamáról

239 Ami a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértések vonatkozásában az Icappel szemben megállapított jogsértési időszakok jogszerűségét illeti, a felperesek vitatják mind az Icappel szemben figyelembe vett bizonyítékok relevanciáját, mind pedig azt, hogy az említett jogsértésekben való részvétele folyamatos lett volna.

240 Először is, a Bizottság által a Citi/UBS és a Citi/DB jogsértések kapcsán figyelembe vett bizonyítékok relevanciáját illetően a következőket kell megállapítani.

241 Egyrészt, a 2010. április 7-i, a megtámadott határozat (154) és (160) preambulumbekezdésében említett párbeszédet illetően a fenti 152–155. pontban kifejtettekhez hasonló okokból meg kell állapítani, hogy e párbeszéd a Bizottság által megállapított jogsértésektől eltérő jogsértésre vonatkozott. Így hasonlóan ahhoz, mint ahogy megállapítást nyert, hogy az említett párbeszéd önmagában nem volt alkalmas annak bizonyítására, hogy az Icap tudott a szóban forgó jogsértésekről, ebből arra kell következtetni, hogy e párbeszéd nem képezheti az Icap által a Citi/DB jogsértésben való részvétel bizonyítékát.

242 Másrészt, a H., most már a Citi kereskedője által 2010. május 18-án és május 23-án R.-hez (az Icap személyi állományának tagjához) intézett, a megtámadott határozat (155) és (161) preambulumbekezdésében említett kérelmeket illetően a fenti 163. pontban kifejtettekhez hasonló okokból meg kell állapítani, hogy az Icap észszerűen előre láthatta, hogy e kérelmek a Citi, a DB és az RBS közötti összejátszás végrehajtásának kereteibe illeszkedtek. Ezért a Bizottság helyesen vette azokat figyelembe.

243 Harmadrészt, ugyanez vonatkozik az R. és G. – az Icap személyi állományának tagjai – közötti, a megtámadott határozat (157) és (163) preambulumbekezdésében említett azon üzenetváltásra, amely a fenti 15. pontban említett, 2010. június 1-jén kelt hírlevél kiigazítására irányult, mivel erre az üzenetváltásra a fenti 242. pontban említett kérelmek után került sor, ezért pedig az e kérelmek végrehajtásának tűnhet. Mindezt egyébként megerősíti az ezt követő napon, 2010. június 2-án R. és H., most már a Citi kereskedője között lezajlott, az említett határozat (156) és (162) preambulumbekezdésében hivatkozott azon párbeszéd, amelyben R. arról tájékoztatja H.-t, hogy G. átvezette a kért módosításokat.

244 Végül negyedrészt, a Citi/DB jogsértést illetően a Bizottság azt is helyesen tette, hogy figyelembe vette a 2010. június 7-i, a megtámadott határozat (158) preambulumbekezdésében említett párbeszédet, mivel a fenti 157. pontban kifejtett okokból e párbeszéd tartalma világosan bizonyítja, hogy az Icap tudott a Citi és a DB közötti összejátszás fennállásáról.

245 Másodszor, annak vizsgálatát illetően, hogy a Bizottság megalapozottan állapította-e meg, hogy az Icapnek a Citi/DB jogsértésben való, 2010. április 7. és június 7. közötti részvétele folyamatos volt, meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozatot nem támasztja alá semmilyen bizonyíték arra vonatkozóan, hogy 2010. május 18-át megelőzően bármi olyan kérelmet intéztek volna az Icaphez, hogy manipulálja a JPY LIBOR panelhez benyújtott ajánlatokat. Ezzel szemben ezt az időpontot követően a fenti 242–244. pontból kitűnik, hogy a Bizottság bizonyítékkal szolgál arra, hogy az Icap egészen 2010. június 7-ig viszonylag gyakran ismétlődő jelleggel rendszeresen beavatkozott.

246 A fentiekből következően a Bizottság tévedett, amikor az Icap által a Citi/DB jogsértésben való részvétel kezdő időpontját 2010. április 7-ében állapította meg, miközben csak 2010. május 18-tól kezdve tud ilyen jogsértést bizonyítani.

247 Következésképpen a harmadik jogalapnak helyt kell adni annyiban, amennyiben a megtámadott határozat megállapította, hogy a felperesek 2010. április 7. és május 18. között részt vettek a Citi/DB jogsértésben.

248 Harmadszor, annak vizsgálatát illetően, hogy a Bizottság megalapozottan állapította-e meg, hogy az Icapnek a Citi/UBS jogsértésben való, 2010. április 28. és június 2. közötti részvétele folyamatos volt, elegendő emlékeztetni arra, hogy a Bizottság ugyanazokra a bizonyítékokra támaszkodik, mint amelyeket a Citi/DB jogsértés keretében emelt ki. Ebből szükségképpen az következik, hogy a Bizottság tévedett, amikor az említett részvétel kezdő időpontját 2010. április 28-ában állapította meg, miközben csak 2010. május 18-tól kezdve tud ilyen jogsértést bizonyítani.

249 Következésképpen a harmadik jogalapnak helyt kell adni, amennyiben a megtámadott határozat azt állapította meg, hogy az Icap 2010. április 28. és május 18. között részt vettek a Citi/UBS jogsértésben.

d) Az Icap által a UBS/DB jogsértésben való részvétel időtartamáról

250 Ami az Icappel szemben a UBS/DB jogsértés vonatkozásában megállapított, vagyis a 2009. május 22-től augusztus 10-ig terjedő jogsértési időszak kapcsán a megtámadott határozat jogszerűségét illeti, először is meg kell jegyezni, hogy a felperesek nem vitatják az Icappel szemben figyelembe vett bizonyítékok relevanciáját.

251 Másodszor, a megtámadott határozat 5.3.4. pontjából, konkrétabban pedig e határozat (129)–(139) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság bizonyítékkal szolgál az Icap rendszeres, nagyon gyakori időközönként és a teljes megállapított jogsértési időszak vonatkozásában megvalósuló beavatkozásáról. Ezért a Bizottság helyesen állapította meg, hogy az Icap 2009. május 22-től augusztus 10-ig folyamatosan részt vett a UBS/DB jogsértésben.

252 Az eddigiekre tekintettel a jelen jogalapnak helyt kell adni, és meg kell semmisíteni a következő rendelkezéseket: a megtámadott határozat 1. cikkének a) pontját annyiban, amennyiben az megállapítja, hogy az Icap 2007. augusztus 22. után részt vett a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben; az említett határozat 1. cikkének d) pontját annyiban, amennyiben az megállapítja, hogy az Icap 2010. március 5. és április 27. között részt vett a Citi/RBS jogsértésben, e határozat 1. cikkének e) és f) pontját pedig annyiban, amennyiben azok megállapítják, hogy az Icap 2010. május 18-át megelőzően részt vett a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértésben.

4. A negyedik, az ártatlanság vélelmének és a megfelelő ügyintézés elvének a megsértésére alapított jogalapról

253 A jelen jogalap keretében a felperesek úgy vélik, hogy a megtámadott határozatot meg kell semmisíteni a 2013. évi határozat óta fennálló, az Icap magatartására tett utalások miatt, és két kifogást adnak elő, amelyeket egyrészt az ártatlanság vélelmének, másrészt pedig a megfelelő ügyintézés elvének a megsértésére alapítanak.

254 A Bizottság a jelen jogalap elutasítását kéri.

255 Mivel a megtámadott határozatot a fenti 133–145. pontban kifejtett indokok alapján meg kell semmisíteni annyiban, amennyiben az megállapítja az Icapnek a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben való részvételét, a jelen jogalapot elegendő a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, valamint a UBS/DB, a Citi/RBS, a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés vonatkozásában megvizsgálni.

256 Ami az alapított kifogást illeti, hogy a 2013. évi határozatot az ártatlanság vélelmének megsértésével fogadták el, emlékeztetni kell arra, hogy az ártatlanság vélelme az uniós jog egyik általános elve, amelyet most már az Alapjogi Charta 48. cikkének (1) bekezdése biztosít, és amely irányadó többek között a vállalkozásokra alkalmazandó versenyszabályok megsértésével kapcsolatos olyan eljárásokra, amelyek bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethetnek (lásd: 2012. november 22-i E.ON Energie kontra Bizottság ítélet, C-89/11 P, EU:C:2012:738, 72. és 73.pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

257 Az ártatlanság vélelme azt jelenti, hogy minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították. Ellentétes vele tehát egy eljárást befejező határozatban tett bármilyen olyan formális megállapítás vagy bármilyen olyan utalás, amely egy adott jogsértéssel gyanúsított személy felelősségére vonatkozik, ha ez a személy nem élhetett a szokásos módon lefolytatott és az ellenérvek megalapozottságáról hozott határozathoz vezető eljárás keretében a védelemhez való jog gyakorlása érdekében általában biztosított összes garanciával (2005. október 6-i Sumitomo Chemical és Sumika Fine Chemicals kontra Bizottság ítélet, T-22/02 és T-23/02, EU:T:2005:349, 106. pont; 2007. október 12-i Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse kontra Bizottság ítélet, T-474/04, EU:T:2007:306, 76. pont; 2013. szeptember 16-i Villeroy & Boch Austria kontra Bizottság ítélet, T-373/10 és T-374/10, nem tették közzé, EU:T:2013:455, 158. pont).

258 A jelen ügyben először is meg kell állapítani, hogy a 2013. évi határozatnak „A tényállás ismertetése” című részében a Bizottság különösen a (43), (45), (46), (49), (50), (54), (56), (59), (60), (62) és a (64) preambulumbekezdésben kifejti, hogy az Icap hogyan „segítette elő” a szóban forgó, a vitarendezési eljárásban részt vevő bankoknak betudott jogsértéseket.

259 Meg kell állapítani, hogy e szövegrészekből – jóllehet azok a 2013. évi határozatnak a tényállást felidéző részében szerepelnek, és önmagukban nem tartalmaznak az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésére tekintettel történő jogi minősítést – különösen egyértelműen kitűnik a Bizottság azon álláspontja, amelyet az Icapnek az érintett bankokkal szemben megállapított jogsértő magatartásokban való részvételével kapcsolatban képvisel. E tekintetben az említett határozat (45) preambulumbekezdésének olvasata különösen jól feltárja a Bizottság által e kérdésben kialakított álláspont létezését, amennyiben a Bizottság e preambulumbekezdésben a következőket állapítja meg:

„[…] Az Icap megkísérelte befolyásolni a JPY LIBOR kamatlábakra vonatkozó ajánlatát, a UBS kereskedője által kívánt irányba terelve azt; […] bizonyos esetekben a panel egyes bankjaival megtévesztő információkat közölve olyan hírlevelek útján […], amelyeket arra vonatkozó »előrejelzésekként« vagy »kilátásokként« adott ki, hogy a JPY LIBOR kamatlábakat milyen szinten fogják rögzíteni[; E] megtévesztő információknak az volt a céljuk, hogy befolyásolják a panelnek a jogsértésekben részt nem vevő bizonyos bankjait, annak érdekében, hogy e bankok a kiigazított »előrejelzéseknek« vagy »kilátásoknak« megfelelő JPY LIBOR kamatlábakra tegyenek ajánlatokat.”

260 Másodszor, jóllehet a 2013. évi határozat (51) preambulumbekezdése kimondja, hogy az említett határozat nem vonatkozik az Icap magatartásának jogi minősítésére, sem pedig az Icap felelősségére, e határozat olvasatából továbbra is könnyen le lehetett vezetni, hogy a Bizottság milyen álláspontot képvisel az Icap magatartásának jogi minősítését, valamint a szóban forgó hat jogsértéssel kapcsolatos felelősségének fennállását illetően.

261 Egyrészt ugyanis a 2013. évi határozat (69) preambulumbekezdésében a Bizottság átveszi a 2008. július 8-i AC-Treuhand kontra Bizottság ítélet (T-99/04, EU:T:2008:256) 130. pontját, amelyre a Bizottság utal, és amelyben a Törvényszék kifejtette valamely vállalkozás azon a jogcímen fennálló felelősségének feltételeit, amit a Bizottság valamely jogsértés „elősegítésének” minősít. Másrészt az említett határozat többek között a 4.1.2.1., a 4.1.2.3., a 4.1.2.4. és a 4.1.3. pontjának címében utal az Icappel érintett jogsértések „elősegítésére”.

262 Harmadszor meg kell állapítani, hogy a 2013. évi határozat olyan végleges határozatnak minősül, amely a fenti 257. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében „befejezi az eljárást”.

263 E tekintetben nincs jelentősége annak a párhuzamnak, amelyet a tárgyalás során a Bizottság az Icap magatartásának jogszerűségéről a 2013. évi határozatban történő állásfoglalás, valamint azon állásfoglalás között állított fel, amely egy kifogásközlésben szerepelhetne. Ez utóbbi felállás esetén ugyanis az érintett vállalkozásnak módjában áll még azt megelőzően érdemben előadni a védekezését, hogy a Bizottság végleges határozatot fogadna el. Miután a felperesek úgy döntöttek, hogy nem vesznek részt a vitarendezési eljárásban, nem volt lehetőségük arra, hogy az említett határozat elfogadását megelőzően kifejtsék az álláspontjukat. Hasonlóképp, a felpereseket megillető azon lehetőség, hogy a megtámadott határozat elleni keresetindítás során gyakorolják a védelemhez való jogukat, semmit nem változtat azon, hogy a Bizottság az utóbbi határozatot megelőző végleges határozatban már hivatalosan megállapította, hogy az Icap részt vett az EUMSZ 101. cikk hat megsértésében.

264 Végül negyedszer, a fenti következtetést nem vonja kétségbe a Bizottság azon érvelése, amelyet lényegében arra alapít, hogy a harmadik személyek részvételére tett utalások szükségesek lehetnek azon személyek vétkességének értékeléséhez, akik vitarendezési eljárásban vesznek részt. A Bizottság emlékeztet arra, hogy a nagyobb gyorsaságra és hatékonyságra törekvés a vitarendezési eljárás egyik célja, ebből pedig azt vezeti le, hogy ellentétes lenne e célok megvalósításával, ha a megegyezni nem kívánó fél számára lehetővé tennék, hogy a többi fél vonatkozásában késleltesse a vitarendezési határozat elfogadását.

265 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy jóllehet az ártatlanság vélelme szerepel az Alapjogi Charta 48. cikkében, amely Charta az EUSZ 6. cikk értelmében ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések, a vitarendezési eljárásról egy egyedül a Bizottság által az 1/2003 rendelet 33. cikke alapján elfogadott rendelet, vagyis a 622/2008 rendelet rendelkezik, továbbá hogy e vitarendezési eljárás mind a Bizottság, mind pedig az érintett vállalkozások számára fakultatív jellegű.

266 Következésképpen az ártatlanság vélelmének tiszteletben tartásához kapcsolódó követelményeken nem változtathatnak a vitarendezési eljárás gyorsaságával és hatékonyságával kapcsolatos célkitűzések megőrzésével összefüggő megfontolások, bármilyen figyelemre méltók is az említett célkitűzések. Épp ellenkezőleg, a Bizottságnak úgy kell lefolytatnia a vitarendezési eljárását, hogy az összeegyeztethető legyen az Alapjogi Charta 48. cikkéből eredő követelményekkel.

267 Kétségtelen, hogy – mint azt a Törvényszék a 2015. május 20-i Timab Industries és CFPR kontra Bizottság ítéletében (T-456/10, EU:T:2015:296, 71. pont) felidézte – ha a vitarendezés nem foglalja magában a jogsértés valamennyi résztvevőjét, a Bizottság jogosult egyrészt arra, hogy egyszerűsített eljárásban olyan határozatot hozzon, amelyet a jogsértés azon résztvevőinek címez, akik úgy döntöttek, hogy egyezséget kötnek, és amely határozat tükrözi e résztvevők mindegyikének kötelezettségvállalását, másrészt pedig rendes eljárásban a jogsértés azon résztvevőinek címzett határozatot hozzon, akik úgy döntöttek, hogy nem kötnek egyezséget.

268 Ugyanakkor az ilyen „vegyes” vitarendezési eljárás lefolytatása során tiszteletben kell tartani azon vállalkozás ártatlanságának vélelmét, amely úgy döntött, hogy nem köt egyezséget. Következésképpen olyan körülmények között, amikor a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a vitarendezésben részt vevő vállalkozások felelőssége tárgyában nem tud úgy határozni, hogy ne határozzon azon vállalkozás jogsértésben való részvételéről is, amely úgy döntött, hogy nem köt egyezséget, meg kell tennie az ártatlanság vélelmének megóvását lehetővé tevő szükséges intézkedéseket, köztük adott esetben azt, hogy a kartellel érintett valamennyi vállalkozásra vonatkozó határozatokat ugyanazon a napon hozza meg, mint azt a 2015. május 20-i Timab Industries és CFPR kontra Bizottság ítélet (T-456/10, EU:T:2015:296) alapjául szolgáló ügyben is tette.

269 Az eddigiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság a 2013. évi határozat elfogadása alkalmával megsértette az Icap ártatlanságának vélelmét. Kétségkívül meg kell állapítani, hogy az Icap ártatlansága vélelmének a 2013. évi határozat elfogadása alkalmával történő e megsértése nem járhat közvetlen hatással a megtámadott határozat jogszerűségére, figyelembe véve az e határozatok elfogadásához vezető eljárások egymástól elkülönülő és önálló jellegét.

270 Ugyanakkor meg kell vizsgálni, hogy annak következtében, hogy a Bizottság még a megtámadott határozat elfogadása előtt megállapította az Icapnek a szóban forgó jogsértésekben való részvételét, e határozat tekintetében fennállhat-e a Bizottság objektív pártatlanságának hiánya, következésképpen pedig a megfelelő ügyintézéshez való, az Alapjogi Charta 41. cikkében biztosított jog megsértése, mint azt a felperesek a második kifogásuk keretében állítják.

271 Az állandó ítélkezési gyakorlat alapján a Bizottság a kartellekkel kapcsolatos közigazgatási eljárás során köteles tiszteletben tartani a megfelelő ügyintézéshez való, az Alapjogi Charta 41. cikkében biztosított jogot (lásd ebben az értelemben: 2013. július 11-i Ziegler kontra Bizottság ítélet, C-439/11 P, EU:C:2013:513, 154. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

272 Az Alapjogi Charta 41. cikke értelmében mindenkinek joga van többek között ahhoz, hogy ügyeit az Unió intézményei részrehajlás nélkül intézzék. A pártatlanság e követelménye magában foglalja egyrészt a szubjektív pártatlanságot abban az értelemben, hogy az ügyben eljáró érintett intézmény egyik tagja sem mutathat elfogultságot vagy személyes előítéletet, másrészt pedig az objektív pártatlanságot abban az értelemben, hogy az intézménynek e tekintetben megfelelő biztosítékokat kell nyújtania az összes jogszerű kétely kizárására (lásd: 2013. július 11-i Ziegler kontra Bizottság ítélet, C-439/11 P, EU:C:2013:513, 155. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

273 A jelen jogalapnak csak az objektív pártatlanság fogalma a tárgya. A felperesek lényegében azt állítják, hogy jogszerű kételyek állnak fenn a Bizottság objektív pártatlanságát illetően, mivel a Bizottságnak a saját mérlegelései megalapozottságáról kellett határoznia.

274 Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy a fenti kifogás a jelen ügy körülményei között önmagában nem eredményezheti a megtámadott határozat megsemmisítését. Ki kell emelni ugyanis, hogy a Bizottság a szóban forgó jogsértések minősítése vagy az Icap részvételének vizsgálata során nem gyakorolt semmi olyan mérlegelési jogkört, amely az objektív pártatlanság hiánya folytán hibás lehetett volna, mint azt tanúsítja a Törvényszék által az első, második és harmadik jogalap keretében lefolytatott teljes körű felülvizsgálat.

275 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a felperesek által előadott sérelmek annak megalapozottságára vonatkoztak, hogy a Bizottság a jogsértéseket cél általinak minősítette (az első jogalap), valamint megállapította az Icapnek az említett jogsértésekben való részvételét (második és harmadik jogalap).

276 Először is, az Icapnek a szóban forgó jogsértésekben való részvételét illetően az a kérdés, hogy a Bizottság objektív pártatlanságának esetleges hiánya hatással lehetett-e a megtámadott határozat jogszerűségére, összekeveredik azzal a kérdéssel, hogy az említett határozatban tett megállapításokat megfelelően alátámasztják-e a Bizottság által előterjesztett bizonyítékok (lásd ebben az értelemben: 2000. július 6-i Volkswagen kontra Bizottság ítélet, T-62/98, EU:T:2000:180, 270. pont; 2011. június 16-i Bavaria kontra Bizottság ítélet, T-235/07, EU:T:2011:283, 226. pont), amelyeket a Törvényszék a második és harmadik jogalap vizsgálata keretében tanulmányozott.

277 Így, még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság objektív pártatlanságának esetleges hiánya azt eredményezhette, hogy a Bizottság tévesen állapította meg, hogy az Icap részt vett a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben, illetve a 2007. évi UBS/RBS jogsértés, valamint a Citi/RBS, a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértés bizonyos időszakaiban, meg kell állapítani, hogy megtámadott határozatot e tekintetben már meg kell semmisíteni.

278 Ami a megtámadott határozatban tett többi megállapítást illeti, a Bizottság objektív pártatlanságának esetleges hiányában megnyilvánuló szabálytalanság csak akkor eredményezhetné az említett határozat megsemmisítését, ha bizonyítást nyerne, hogy e szabálytalanság hiányában e határozat tartalma eltérő lett volna (2000. július 6-i Volkswagen kontra Bizottság ítélet, T-62/98, EU:T:2000:180, 283. pont). Márpedig a jelen ügyben e határozat releváns indokainak teljes körű felülvizsgálata keretében megállapítást nyert, hogy a fenti 277. pontban említett vonatkozások kivételével a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyította, hogy az Icap a szóban forgó hat jogsértés közül ötben részt vett.

279 Másodszor, a cél általi jogsértésként történő, a megtámadott határozatban kialakított minősítést illetően ugyanígy meg kell állapítani, hogy a Bizottság objektív pártatlanságának esetleges hiányában megnyilvánuló szabálytalanság nem lehetett hatással az említett határozat tartalmára, mivel az első jogalapra adott válaszként megállapítást nyert, hogy az ilyen minősítésnek a szóban forgó jogsértésekre történő alkalmazása nem valósított meg téves jogalkalmazást vagy mérlegelési hibát.

280 Következésképpen a negyedik jogalapot el kell utasítani.

5. Az ötödik, a bírságok összegének meghatározására vonatkozó jogalapról

281 A jelen jogalap keretében a felperesek azon bírságok összegét vitatják, amelyek megfizetésére kötelezték őket. Ennek keretében több kifogást is előadnak, köztük azt, hogy a megtámadott határozatnak elégtelen az indokolása.

282 A Törvényszék úgy ítéli meg, hogy először ez utóbbi kifogást kell megvizsgálni.

283 A felperesek azt állítják, hogy a Bizottsággal szemben kötelező volt a 2006. évi iránymutatása, továbbá hogy az említett iránymutatás 37. pontja magában foglalta, hogy a Bizottság fejtse ki azokat az indokokat, amelyek alapján eltér az általános módszertanától. A felperesek úgy vélik, hogy a megtámadott határozat e tekintetben nem tartalmaz megfelelő indokolást, a bírságokat pedig az Icap részére kifizetett tőzsdeügynöki jutalékok alapján kellett volna meghatározni. A felperesek hozzáteszik, hogy a Bizottság a kiszabott bírságok összegének meghatározását illetően sem szolgál elegendő indokolással. Úgy vélik, hogy a Bizottság által a beadványaiban, illetve a közigazgatási eljárás folyamán tartott találkozó során kifejtett módszertan túl bonyolult, önkényes és nem megfelelő.

284 A Bizottság az arra alapított állítással szemben, hogy nincs kellően megindokolva az a döntése, hogy a bírságot nem a tőzsdeügynöki díjak alapján számítja ki, előadja, hogy az indokait világosan kifejti a megtámadott határozat (287) preambulumbekezdése.

285 A bírságok kiszámításához alkalmazott módszer kapcsán az indokolás elégtelenségére vonatkozó állítást illetően a Bizottság megjegyzi, hogy a felperesek a közigazgatási eljárás során tájékoztatást kaptak az alkalmazandó módszerről. A Bizottság hozzáteszi, hogy a megtámadott határozat a jogilag megkövetelt módon meg van indokolva, mivel utal az Icap szóban forgó jogsértésekben való részvételének súlyára, időtartamára és jellegére. Hangsúlyozva ugyan, hogy nem köteles rá, a Bizottság a beadványaiban további magyarázatokkal szolgál arról, hogy az említett határozatban milyen módszertant követett.

286 Emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozaton belül a bírságok összegének kiszámítására vonatkozó 9.3. pontban a Bizottság először is hangsúlyozta, hogy a 2006. évi iránymutatása 37. pontját alkalmazta, amely kimondja, hogy az egyes ügyek egyedisége vagy egy bizonyos ügy esetében az elrettentő hatás elérésének szükségessége igazolhatja, hogy a Bizottság eltérjen az említett iránymutatásban meghatározott módszertől (a (286)–(288) preambulumbekezdés). Másodszor, a megtámadott határozat e pontjában a Bizottság kiemelte, hogy a Citi/UBS és a Citi/DB jogsértésekért – amelynek kapcsán úgy vélte, hogy az Icap ugyanazt a magatartást tanúsította – kiszabott bírság alapösszegének meghatározása során az aránytalan mértékű szankciók elkerülése érdekében megfelelő csökkentést alkalmazott, anélkül hogy pontosította volna az említett csökkentés mértékét (a (289) preambulumbekezdés). Harmadszor, a bírság alapösszegének meghatározását illetően a Bizottság jelezte, hogy figyelembe vette a szóban forgó jogsértések súlyát és időtartamát, valamint az Icap részvételének jellegét, anélkül hogy magyarázattal szolgálna arról, hogy e körülmények milyen hatással voltak a megállapított alapösszegekre (a (290)–(296) preambulumbekezdés). Negyedszer, ami a bírságok végső összegének meghatározását illeti, mivel nem álltak fenn súlyosító vagy enyhítő körülmények, illetve nem lépték túl a forgalom 10%-ában meghatározott felső határt, a Bizottság e végső összeget az alapösszeggel megegyező szinten állapította meg (a (297)–(300) preambulumbekezdés).

287 Mint azt az állandó ítélkezési gyakorlat elismerte, az EUMSZ 296. cikk második bekezdésében előírt indokolási kötelezettség olyan lényeges eljárási szabálynak minősül, amelyet külön kell választani az indokolás megalapozottságának kérdésétől, amely a vitatott jogi aktus érdemi jogszerűségére vonatkozik. E megközelítésben a megkövetelt indokolást a kérdéses jogi aktus természetéhez kell igazítani, és abból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie a jogi aktust meghozó intézmény érvelésének oly módon, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, a hatáskörrel rendelkező bíróság pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét. Különösen, ami az egyedi határozatok indokolását illeti, az ilyen határozatok indokolására vonatkozó kötelezettség célja – a bírósági felülvizsgálat lehetővé tételén kívül – az érintett részére elegendő tájékoztatás biztosítása annak eldöntéséhez, hogy a határozat adott esetben valamely, az érvényességének vitatását lehetővé tevő hibában szenved-e (lásd: 2011. szeptember 29-i Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, C-521/09 P, EU:C:2011:620, 146–148. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2013. július 11-i Ziegler kontra Bizottság ítélet, C-439/11 P, EU:C:2013:513, 114. és 115. pont; 2016. december 13-i Printeos és társai kontra Bizottság ítélet, T-95/15, EU:T:2016:722, 44. pont).

288 Ezenkívül az indokolás követelményét az ügy körülményeire, így többek között a jogi aktus tartalmára, az előadott indokok jellegére, valamint a címzettek, illetve a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett más személyek magyarázathoz jutás iránti érdekére figyelemmel kell értékelni. Nem követelmény az indokolással szemben, hogy a releváns tény- és jogkérdések minden részletére kitérjen, amennyiben nem csupán szövege, hanem egyben kontextusa, valamint a tárgyra vonatkozó jogszabályok összessége alapján döntendő el az a kérdés, hogy az indokolás megfelel-e az EUMSZ 296. cikk követelményeinek (2011. szeptember 29-i Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, C-521/09 P, EU:C:2011:620, 150. pont; 2013. július 11-i Ziegler kontra Bizottság ítélet, C-439/11 P, EU:C:2013:513, 116. pont; 2016. december 13-i Printeos és társai kontra Bizottság ítélet, T-95/15, EU:T:2016:722, 45. pont).

289 Az indokolás e követelményei még erőteljesebben irányadók akkor, amikor a Bizottság úgy dönt, hogy – mint a jelen ügyben is – a 2006. évi iránymutatás 37. pontjára támaszkodva eltér az ezen iránymutatásban kifejtett általános módszertől, amely iránymutatás révén a bírságok összegének meghatározását illetően korlátozta magát a mérlegelési jogkörének gyakorlásában (2016. december 13-i Printeos és társai kontra Bizottság ítélet, T-95/15, EU:T:2016:722, 48. pont). E tekintetben emlékeztetni kell arra az állandó ítélkezési gyakorlatra, amely elismerte, hogy az iránymutatások a követendő gyakorlatot érintő, tájékoztató jellegű olyan magatartási szabályokat tartalmaznak, amelyektől a Bizottság egyes esetekre nézve nem térhet el anélkül, hogy olyan magyarázatot adna, amely összeegyeztethető többek között az egyenlő bánásmód elvével (lásd ebben az értelemben: 2013. május 30-i Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet, C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351, 53. pont; 2013. július 11-i Ziegler kontra Bizottság ítélet, C-439/11 P, EU:C:2013:513, 60. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Ennek az indokolásnak annál is inkább pontosnak kell lennie, mivel az iránymutatás 37. pontja arra szorítkozik, hogy homályosan utaljon „az egyes ügyek egyediségére”, ezáltal pedig széles mérlegelési mozgásteret biztosít a Bizottságnak arra, hogy kivételesen kiigazítsa az érintett vállalkozásokkal szembeni bírságok alapösszegeit. Ilyen esetben ugyanis még inkább alapvető jelentősége van annak, hogy a Bizottság tiszteletben tartsa az uniós jogrend által a közigazgatási eljárásokban előírt biztosítékokat, köztük az indokolási kötelezettséget (lásd ebben az értelemben: 1991. november 21-i Technische Universität München ítélet, C-269/90, EU:C:1991:438, 14. pont).

290 Az ítélkezési gyakorlat még azt is pontosította, hogy az indokolást tehát főszabály szerint ugyanakkor kell közölni az érdekelttel, mint az őt hátrányosan érintő határozatot. Az indokolás hiányát nem orvosolhatja az, hogy az érdekelt az uniós bíróságok előtti eljárásban megismeri a határozat indokait (2011. szeptember 29-i Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, C-521/09 P, EU:C:2011:620, 149. pont; 2012. július 19-i Alliance One International és Standard Commercial Tobacco kontra Bizottság ítélet, C-628/10 P és C-14/11 P, EU:C:2012:479, 74. pont; 2016. december 13-i Printeos és társai kontra Bizottság ítélet, T-95/15, EU:T:2016:722, 46. pont).

291 Bírságot kiszabó határozat esetében a Bizottságnak indokolással kell szolgálnia többek között a kiszabott bírság összegét, valamint a választott módszert illetően (2006. szeptember 27-i Jungbunzlauer kontra Bizottság ítélet, T-43/02, EU:T:2006:270, 91. pont). A határozatában meg kell jelölnie az értékelés azon elemeit, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának mérését, anélkül hogy ott köteles lenne részletesebb ismertetést adni, vagy a bírság számítási módjával kapcsolatos számadatokat szerepeltetni (2011. július 13-i Schindler Holding és társai kontra Bizottság ítélet, T-138/07, EU:T:2011:362, 243. pont). Ki kell fejtenie ugyanakkor, hogy a figyelembe vett tényezőket hogyan súlyozta és értékelte (2011. december 8-i Chalkor kontra Bizottság ítélet, C-386/10 P, EU:C:2011:815, 61. pont).

292 A jelen ügyben először is meg kell állapítani, hogy azok az okok, amelyek alapján a Bizottság úgy döntött, hogy az iránymutatás 37. pontja alapján eltér az iránymutatásban kifejtett módszertől, levezethetők a megtámadott határozat (287) preambulumbekezdésének olvasatából. Ezek az okok abból a körülményből erednek, hogy az Icap nem fejtett ki tevékenységet a japán jen alapú

kamatláb-derivatívák piacán, következésképpen pedig az eladások értékének – vagyis a kapott tőzsdeügynöki díjaknak – a figyelembevétele nem tükrözhetné a szóban forgó jogsértések súlyát és jellegét.

293 Másodszor, meg kell ugyanakkor állapítani, hogy a megtámadott határozat (287) preambulumbekezdése nem szolgál pontosítással a Bizottság által előnyben részesített módszerről, hanem megelégszik annak általános biztosításával, hogy az alapösszegek tükrözzék az Icap szóban forgó jogsértésekben való részvételének súlyát, időtartamát és jellegét, valamint annak szükségességét, hogy biztosított legyen a bírságok kellő elrettentő hatása.

294 A megtámadott határozat ekként megszövegezett (287) preambulumbekezdése nem teszi lehetővé sem a felperesek számára, hogy megértsék a Bizottság által előnyben részesített módszer megalapozottságát, sem pedig a Törvényszék számára, hogy felülvizsgálja azt. Az indokolás ezen elégtelensége felfedezhető az említett határozat (290)–(296) preambulumbekezdésében is, amelyek nem adják meg azokat a minimális információkat, amelyek lehetővé tehették volna a Bizottság által a bírságok alapösszegének meghatározása során figyelembe vett körülmények relevanciájának és súlyozásának megértését és felülvizsgálatát, mindezt a fenti 291. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat megsértésével.

295 A felek beadványaiból kitűnik, hogy a Bizottság által a bírságok kiszámítása céljából alkalmazni tervezett módszer kérdését megvitatták a felek képviselőivel folytatott megbeszélés során, amelyre a közigazgatási eljárás folyamán került sor. Jóllehet a fenti 288. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján valamely megtámadott jogi aktus indokolását az aktus összefüggéseire tekintettel kell vizsgálni, nem lehet kijelenteni, hogy az ilyen puhatolózó jellegű és informális megbeszélések mentesíthetnék a Bizottságot azon kötelezettsége alól, hogy a megtámadott határozatban fejtse ki azt a módszert, amelyet a kiszabott bírságok összegének meghatározása érdekében alkalmazott.

296 Az ellenkérelem 176. pontjában a Bizottság kiemeli, hogy létezik egy öt lépésből álló olyan teszt, amely a bírságok alapösszegének kiszámítására irányul. Ugyanakkor a fenti 290. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében a Törvényszék előtti eljárás szakaszában nyújtott ilyen magyarázatot nem lehet figyelembe venni annak mérlegelése során, hogy a Bizottság tiszteletben tartotta-e az indokolási kötelezettségét.

297 Az eddigiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy az Icappel szemben a szóban forgó jogsértésekért kiszabott bírságok meghatározását illetően a megtámadott határozatnak elégtelen az indokolása.

298 Következésképpen az ötödik jogalapnak helyt kell adni, a megtámadott határozat 2. cikkét pedig teljes egészében meg kell semmisíteni, anélkül hogy vizsgálni kellene akár az e jogalapon belül megfogalmazott többi kifogást, akár pedig a hatodik jogalapon belüli kifogásokat, amely jogalap kizárólag az említett cikk jogszerűségére vonatkozik.

299 Ezenkívül, mivel a Törvényszék a megtámadott határozat 2. cikkét teljes egészében megsemmisítette, nem szükséges megvizsgálni a felperesek által másodlagosan előterjesztett megváltoztatás iránti kérelmeket.

A költségekről

300 Az eljárási szabályzat 134. cikkének (3) bekezdése értelmében részleges pernyertesség esetén mindegyik fél maga viseli saját költségeit. Azonban, ha az ügy körülményei alapján indokoltnak látszik, a Törvényszék határozhat úgy, hogy a fél saját költségein felül viseli a másik fél költségeinek egy részét is.

301 A jelen ügyben a Törvényszék a felperesek kereseti kérelmeinek jelentős részben helyt adott. E feltételek mellett a jelen ügy körülményeinek helyes mérlegelése megkívánja, hogy a Bizottság viselje saját költségeit, valamint a felperesek költségeinek háromnegyedét.

302 Végül, amennyiben a felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék kötelezze a Bizottságot „a jelen jogvita keretében felmerült […] egyéb kiadások” viselésére, emlékeztetni kell arra, hogy az eljárási szabályzat 140. cikkének b) pontja szerint megtérítendő költségeknek a feleknél az eljárással kapcsolatban szükségszerűen felmerült költségeket kell tekinteni.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (kibővített második tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Törvényszék az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (AT.39861 – „jen alapú kamatláb-derivatívák” ügy) 2015. február 4-én hozott C(2015) 432 final európai bizottsági határozat 1. cikkének a) pontját megsemmisíti annyiban, amennyiben az a 2007. augusztus 22-ét követő időszakra vonatkozik.

2) A Törvényszék a C(2015) 432 final határozat 1. cikkének b) pontját megsemmisíti.

3) A Törvényszék a C(2015) 432 final határozat 1. cikkének d) pontját megsemmisíti annyiban, amennyiben az a 2010. március 5. és április 27. közötti időszakra vonatkozik.

4) A Törvényszék a C(2015) 432 final határozat 1. cikkének e) pontját megsemmisíti annyiban, amennyiben az a 2010. május 18-át megelőző időszakra vonatkozik.

5) A Törvényszék a C(2015) 432 final határozat 1. cikkének f) pontját megsemmisíti annyiban, amennyiben az a 2010. május 18-át megelőző időszakra vonatkozik.

6) A Törvényszék a C(2015) 432 final határozat 2. cikkét megsemmisíti.

7) A Törvényszék a keresetet ezt meghaladó részében elutasítja.

8) Az Icap plc, az Icap Management Services Ltd és az Icap New Zealand Ltd kötelesek viselni saját költségeik egynegyedét.

9) A Bizottság köteles viselni saját költségeit, valamint az Icap, az Icap Management Services és az Icap New Zealand költségeinek háromnegyedét.

Prek Buttigieg Schalin

Berke Costeira

Kihirdetve Luxembourgban, a 2017. november 10-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

I. A jogvita előzményei 2

A. A megtámadott határozat alapját képező közigazgatási eljárás 3

B. A megtámadott határozat 3

1. A szóban forgó termékek 3

2. Az Icappel szemben kifogásolt magatartások 4

3. A bírság kiszámítása 5

II. Az eljárás és a felek kérelmei 5

III. A jogkérdésről 6

A. Az egyik dokumentum és az egyik kereseti kérelem elfogadhatóságáról 6

1. A felperesek negyedik kereseti kérelmének elfogadhatóságáról 6

2. A felperesek egyik levele elfogadhatóságának vitatásáról 7

B. A megsemmisítés iránti kérelmekről 7

1. Az első, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett „cél általi” versenykorlátozás vagy torzítás fogalmának értelmezése és alkalmazása során elkövetett hibákra alapított jogalapról ... 7

2. A második, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése és az ítélkezési gyakorlat értelmében vett „elősegítés” fogalmának alkalmazása során elkövetett hibákra alapított jogalapról 14

a) A második, az „elősegítés” ítélkezési gyakorlatban kialakított kritériumainak a Bizottság általi figyelmen kívül hagyására alapított részről 15

1) Az első, arra alapított kifogásról, hogy nem nyert bizonyítást, hogy tudott volna az érintett bankok között a szóban forgó hat jogsértés némelyike keretében fennálló összejátszásról 17

i) Azon körülménynek a Bizottság általi bizonyításáról, hogy az Icap tudott az RBS által a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről 19

ii) Azon körülménynek a Bizottság általi bizonyításáról, hogy az Icap tudott az RBS által a 2008. évi UBS/RBS jogsértésben játszott szerepről 20

iii) Azon körülménynek a Bizottság általi bizonyításáról, hogy az Icap tudott a DB és a UBS által a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértésben játszott szerepről 22

2) A harmadik kifogásról, amely azt vitatja, hogy az Icap hozzájárult volna az érintett bankok által követett közös célokhoz 24

3) A második kifogásról, amely azt vitatja, hogy az Icapnek szándékában állt volna hozzájárulni az érintett bankok közös céljainak megvalósításához 25

b) A harmadik, arra alapított részről, hogy tévesek a megtámadott határozat arra vonatkozó indokai, hogy az Icap bizonyos bankok ajánlatainak befolyásolására használta fel a kapcsolatait 26

c) Az első, a jogbiztonság elvének megsértésére alapított részről 26

3. A harmadik, a szóban forgó jogsértések időtartamának téves jellegére alapított jogalapról 28

a) Az Icap által a 2007. évi UBS/RBS jogsértésben való részvétel időtartamáról 32

b) Az Icap által a Citi/RBS jogsértésben való részvétel időtartamáról 32

c) Az Icap által a Citi/DB és a Citi/UBS jogsértésben való részvétel időtartamáról 33

d) Az Icap által a UBS/DB jogsértésben való részvétel időtartamáról 34

4. A negyedik, az ártatlanság vélelmének és a megfelelő ügyintézés elvének a megsértésére alapított jogalapról 35

5. Az ötödik, a bírságok összegének meghatározására vonatkozó jogalapról 38

A költségekről 41